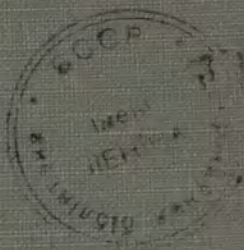

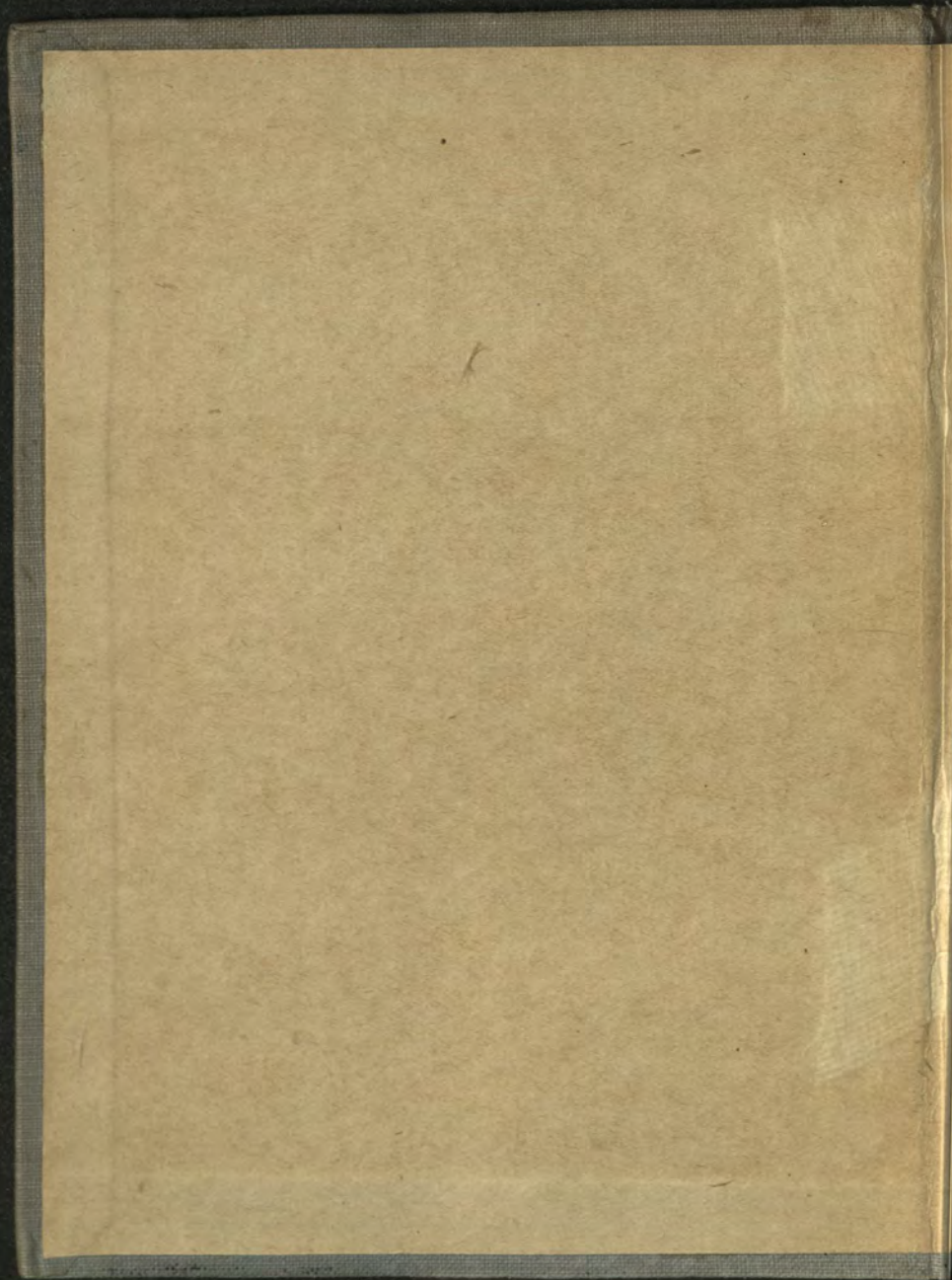
Ба
8 623

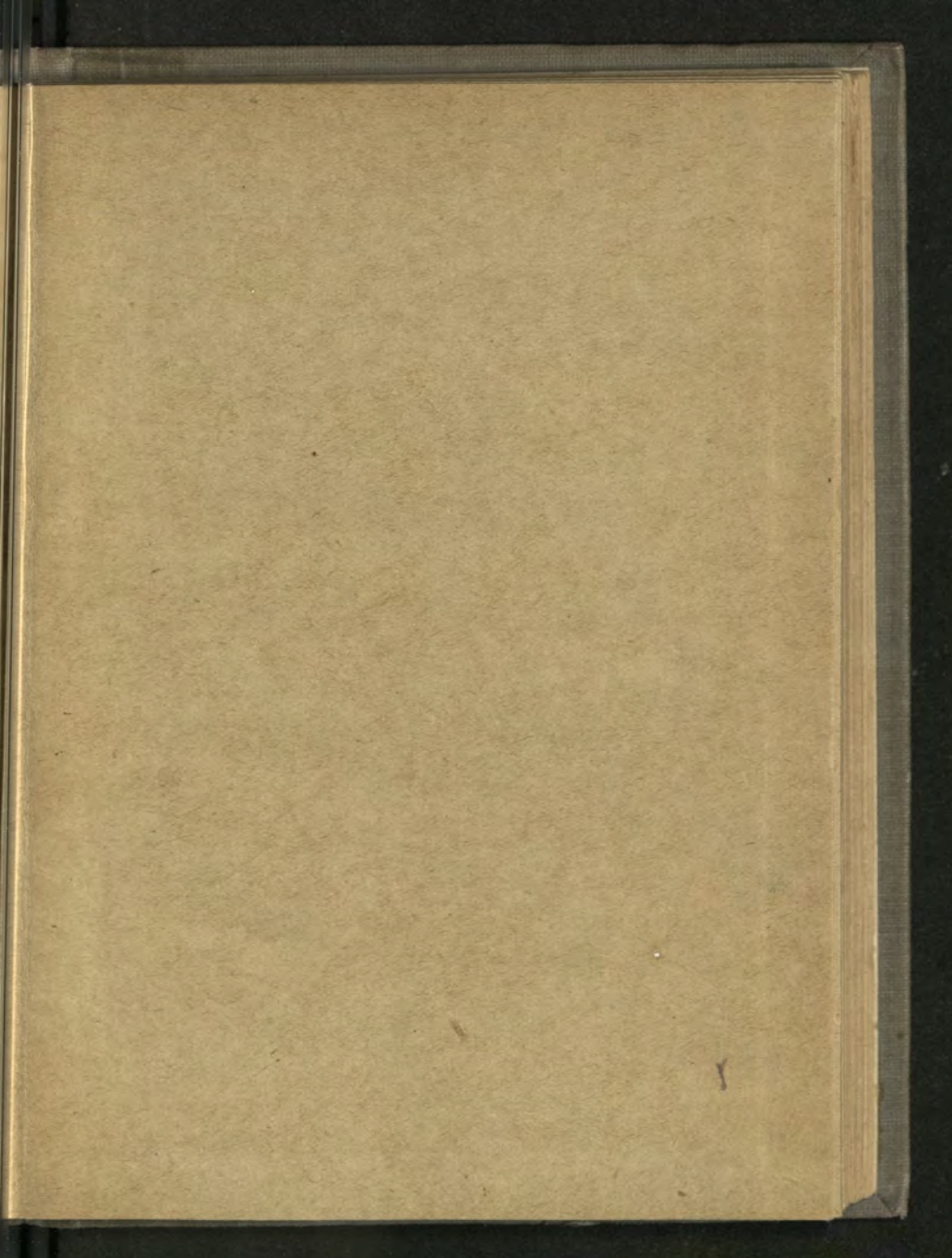
13
ПЯТРО
ГЛЕБКА

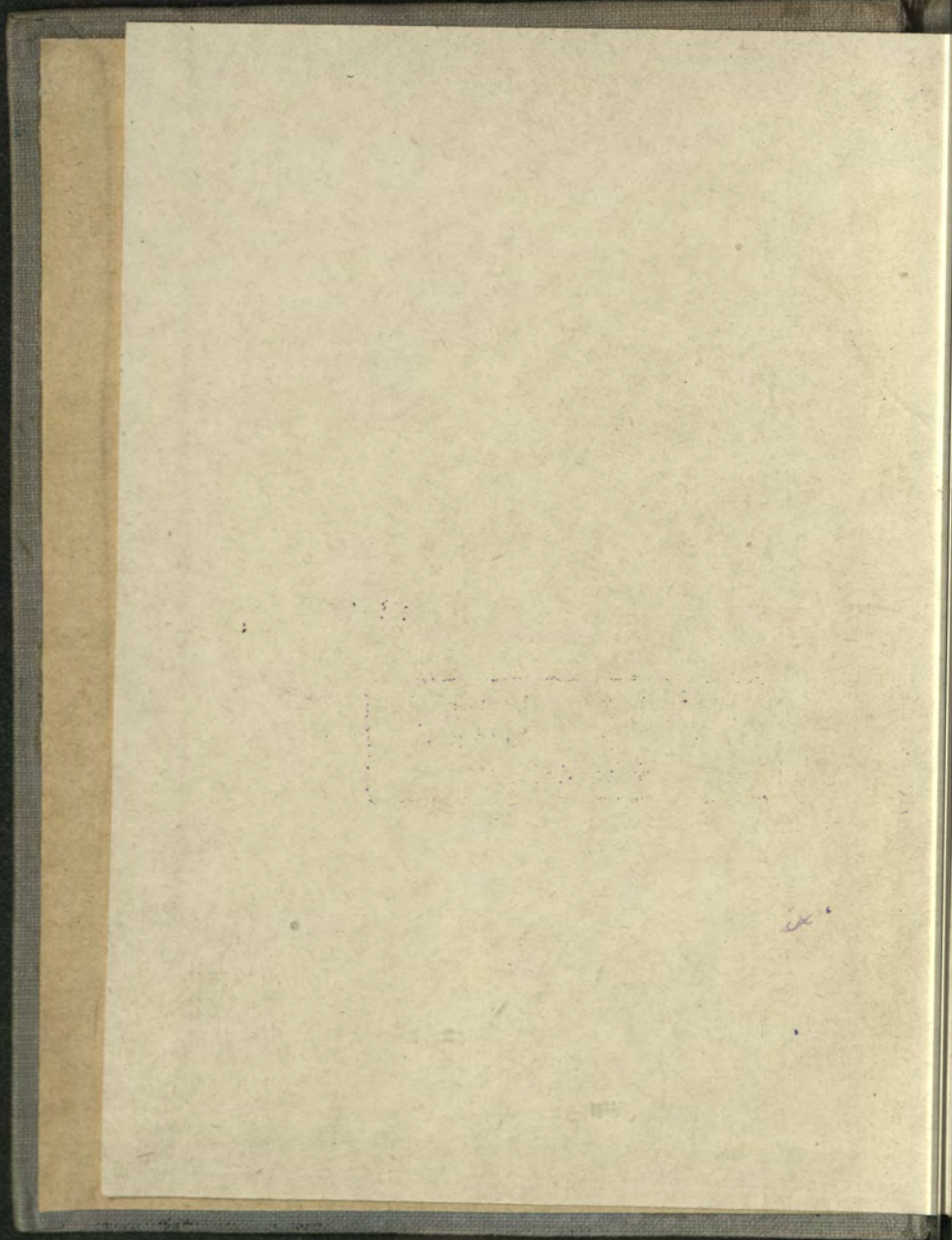
МУЖНАСЦЬ

ДВБ 1938

Бг 8623 ПЯТРО ГЛЕБКА

МУЖНАСЦЬ

ВЫБРАННЯ ВЕРШЫ

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

Инв. 1953 г. Бг 8623
Бел. акад. 1994 г.

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВYДАВЕНТВА БЕЛАРУСЬ
МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА
МЕНСК—1988

25. 4. 2009

СЛОВА КРАЇНЕ

НАШАЙ СЛАВЫ ЗАРА

Яркая, прыветлівым і строгім
мудрым геніем правадыра,
ты прайшла вялікія дарогі,
нашай славы светлая зара!
Ты, высокая і ясная, над намі
у паходах баявых ішла,
цёмнымі асеннімі начамі
асвятляла незнаёмы шлях.
А ў суровыя, у сіверныя зімы,
калі сцюжы заляталі ў дом,
сем рэспублік маладой радзімы
саграваліся тваім цяплом.
Мы таму нідзе і не прысталі
у дарозе гэткай цяжкой,
нас адно жывое імя—Сталін—
падымае і вядзе на бой.
У легендах услаўляюць людзі
гэтае жыццё большэвіка..
Песня, загрымі-ж салютам,
музыкаю кожнага радка!
Хай жыве прыветлівы і строгі
геній мужнага правадыра,
што паказвае табе дарогу,
нашай славы ясная зара!

1935 г.

УРАЧЫСТАСЦЬ

Асыпана зорамі вецце,
і снег першазімкавы—
чысты.

Таварыш,
сягоння пачнецца
вялікая скрозь урачыстасць.

На плошчы марознай увечар
краіна мая маладая
выпростае дужыя плечы,
работу сваю аглядае.

На чорных выжарах-руінах,
дзе першых каралі паўстанцаў,
гудуць правяды над краінай
магутных электрыкастанцый.

Гамоняць фабрычныя трубы:
— Каб сохамі рук не вярэдзіць,
пытанне пастаўлена рубам:
дагнаць,
перагнаць,
апярэдзіць!

Адолены прорвы і гаці,
змятаем загоны і межы,
каб вольна прасцерлася праца
на нашых прасторах бязмежных,
каб скрозь на палетках калгасных
работу рабілі камбайны,
каб ветла смялася шчасце,
радзілі палі ураджайна.

Хоць сцежка цяжкая на дзіва—
кірунку да мэты не зменім:
гісторыя шлях прысудзіла,
а думкамі вызначыў—
Ленін.

І хоць перашкоды віюцца
ніколі ў шляхах не прыстанем:
вядзе нас углыб рэволюцыі
дарогаю вернаю Сталін.

Рэспубліка ў новыя строі
і горад,
і вёску
адзела.
Змаганняў вялікіх героі,
не выцвітуць вашы надзеі!

Не дарам вы мужа пранеслі
на дужых плячах рэволюцыю:
вясёлыя гімны і песні
паводкай шумлівай ліюцца.

Мы помнім,
што кроўю здабыта
на працу вялікае права,
і множым упарта здабыткі,
як гонар,
геройства
і славу.

1931 г.

ДУЖАСЦЬ

Гады міналі...
Крокам спорным
краіна йшла да перамог;
мы будавалі ў явах зорных
вышыні фабрык і дамоў.

І насупор дажджу і ветру
вялі прасторныя шляхі
цераз балоты,
цераз нетры,
цераз пяскі пустынь сухіх.

Знішчаючы тугу і здраду
чужынскіх дум,
варожых дзей,
мы падымалі барыкады,
каб вораг не прайшоў нідзе.

І скрозь—
на ўсіх пясках пустыні,
на стромах рэк,
на скалах гор—

паўсталі крэпасці краіны:
Кузнецк,
Турксіб,
Магнітагорск...
І гэтай велічы не зрушыць
ні вораг злы,
ні люты час:
мы палажылі ў сцены дужасць,
якой валодае наш клас.

1933 г.

НА ПРАДВЕСНІ

Пятрусю Броўку

Яшчэ сняжыць сырымі днямі,
Яшчэ марозіць ноч-у-ноч,
А над высокімі палямі
Праменні падаюць насторч.

І на маўклівыя нізіны
Бяжыць, шалеючы, вада,
І ломяцца, як шкло, ільдзіны,
І гнуцца крыгі, як слюда.

У бронь закованыя рэкі
Разносяць штурмам берагі,
Паводак безупынных рэкі
Ідуць за стромкі перагіб,

Дзе прагне высмажаная глеба
Напіцца соку на ўмалот,
Дзе ў залатых блакітах неба
Ідзе высокі самалёт,

Дзе пачынаюцца густыя
І задуменныя бары,
Дзе трактарысты маладыя
Вядуць у поле трактары,

Дзе агнявою іхняй песняй,
Што сэрца выпаліць да дна,
Канчаецца ізноў прадвесне
І пачынаецца вясна.

Мая вялікая радзіма,
Люблю твой бурны подых дзён,
Нядаўні леташні зазімак
Успамінаецца, як сон.

І мы вясну вітаем дбала,
Бо толькі нам вядома двум,
Што надышла і наша сталасць
З трывогамі суровых дум.

1937 г.

ПАЧАТАК ВЯСНЫ

Вясна прыходзіла звычайна:
на берагі глухіх нізін
сачыліся з узгоркаў тайна
кывавыя вены ручаін.
Пасля з грымотамі і звонам
вада шчапала крохкі лёд;
складалі кайстры платыгоны
і шыкаваліся ў паход.
Тады ішоў за сонцам сівер—
быльнэг праветрыць на мяжы;
са стрэх,
бядою даўняй сівых,
плылі да долу капяжы.
Галодныя каровы гвалтам
будзілі вусціш веснавы,
ламалі дзверы на кавалкі
і ў поле йшлі шукаць травы.
Чародамі хадзілі дзеці
бацькоў сваіх заўважыць след,
што дзесьці там,
на белым свеце,
рупліва здабывалі хлеб.
Нарэшце, скрозь дарогі сохлі,
вярталіся бацькі дамоў,
аглядвалі старыя сохі
пад шэпты дзедзёўскіх замоў.

І, клянучы і так пракляты
свой лёс
і чорны смутак дум,
на вузкія палосы з хаты
вывозілі сваю бяду.
Дзяўчаты клікалі вяснянак,
але напеў самотны быў...
Так пачынаўся першы ранак
і дзень вясновае сяўбы,
так пачыналася звычайна
згрызота думак,
і яна—
мізерная людская дбайнасць,—
так пачыналася вясна.
Даўнейшыя адпетыя песні,
вясна бярэ інакшы шлях:
адменнае зусім прадвесне
мая рэспубліка прайшла.
Узняўшы струджаныя сілы
на стоптаных абшарах скрозь,
яна ў змаганні нарадзіла
і ўздавала дужы рост.
Яна старанна так і дбайна
да мэты высцілала шлях,
і на палі прышлі камбайны,
і радасць новая прышла.
Зруйнованы дашчэнтку межы,
прастораў зрокам не абняць,
да іх навальна з ветрам свежым
прыходзіць бурная вясна.

Яшчэ грыміць з лясоў паводка,
а поле смагне скрозь і схне:
надзвычай вызначан кароткі
і клапатлівы час вясне.
І трэба выйсці дружным строем—
раней ад ранняе зары,—
вясны навальныя настроі
магутнай сіле пакарыць,
каб адплаціла добра глеба
за наш калішні горкі пот
арудамі цяжкага хлеба,
стократ узняўшы умалот;
каб весялейшы ад вяснянак
мажор калгаснай песні быў...
Так пачынацца мусіць ранак
і дзень вясновае сяўбы,
так пачынацца скрозь павінна
вялікай працы шырыня,
руплівая людская пільнасць
і большэвіцкая вясна.

1933 г.

ПЕРАМОГА

У нас было шмат
для гаворкі прычын:
над садам вясна
рассыпала пялёсткі,
чарэмшынай пахкай
цвіла далячынь,
заходзіла сонца
ў ружовых усплёсках,
мы дбайнай рукой
дасявалі ганкі,
наступнага планы
разгортвалі шырай,
нам ветла ўсміхаліся
нашы жанкі—
і гэтае ўсё
выклікала на шчырасць.

Адменнае слова
сказаў старшыня:
— Мой сын на граніцы
чырвонаармейцам,
мы з ім парашылі,
што кожнаму з нас
належыць змагацца
за першае месца.

І я, безумоўна,
шчаслівы і рад,
што добра зародзіць
густая пшаніца,
што сын мой—
      савецкай краіны салдат,
пільней вартаваць будзе
нашы граніцы.

Наступнае слова
трымаў брыгадзір:
— Мы доўга, бывала,
спрачаліся з братам,
пакуль не сказалі:
адзін на адзін
ідуць у саборніцтва
нашы брыгады.

І я, гэтак сама,
сягонячы рад,
што нашы аўсы
      падымаюцца ўгору,
што слёсару Мішу,
      каторы мой брат,
не будзе за брата
малодшага сорам.

Апошнія слова
сказаў трактарыст:
— А мы падпісалі
      умову з дзяўчынай:

хто першы закончыць
сяўбу да пары,
таму не жаніцца
не будзе прычыны.
І я, прызнаюся,
да чорцікаў рад,
што нашы палі
зашумяць каласамі,
што дзеўчына будзе
старацца стократ
і выйдзе такі
за мяне яна замуж.
Ад гэтай прамовы
смяяліся ўсе—
прычын весялосці
у нас было многа:
вясна развіналася
ў поўнай красе,
руплівай хадою
ішла перамога,
мы дбайнай рукой
дасявалі ганкі,
наступнага планы
разгортвалі шырай,
нам ветла ўсміхаліся
нашы жанкі,
а мы іх любілі,
любілі іх шчыра.

1933 г.

Мінв. 1953 г. БА 8623

7887

ЛЕТНІ ДЗЕНЬ

За драўлянымі млынамі,
Дзе канчаюцца масты,
Шырачэзнымі лістамі
Ахінуліся кусты.

Ад крутых віроў глыбокіх
На пясчаны перакат,
Прамяністая ад спёкі,
Выгінаецца рака.

Перад поплавам на градах—
Мак высокі і густы,
Там камандуе парадам
Сам сланечнік залагы.

А за рэчкаю,
На правых,
На высокіх берагах,
Знепакоіліся травы
У някошаных лугах.

Луг заліўся галасамі,
Да яго ва ўсе канцы
Вышлі роўнымі радамі
Загарэлыя касцы.

У кашулях ярка-белых,
У чырвоных паясах...
І на голас іх запела,
Адгукнулася каса.

Не пракосы, а—палосы
Выжынае чыста сталь,
І навостранныя косы
Асыпаюць звонам даль.

Слава травам,
Слава кветкам,
Слава летнім яркім дням
І засеяным палеткам,
І пакошаным лугам!

Слава людзям дружнай працы,
Слава ім!—
Мінуць вякі,
Будзе так-жа выгінацца
Шкло празрыстае ракі;

Будзе мак цвісці на градах,
Будзе ў сэрцы з веку ў век
Несці творчай працы радасць
Непакорны чалавек.

1936 г.

ПАЛЁТ

Гарачы дзень.
Ад лютай спёкі
Згубіўшы прыкры сорам свой,
У рэчку чыстую глыбока
Упала сонца з галавой.

А там,
Высока па-над намі,
У снь,
Халодную, як лёд,
Не страпянуўшыся крыламі,
Плыве празрысты самалёт.

Пад залатой планетай зоркі,
Што яркім знакам на крыле,
Ідуць чародамі узгоркі
І табунамі цёмны лес.

Пілот,
Імклівы і адважны,
Яшчэ вышэй бярэ разгон
І вось —
Нікому недасяжны —
Ідзе за сіні гарызонт.

Але і там праходзяць міма
Шырокіх крылаў карабля:
Пад левым—
Воблакі радзімы
Пад правым—
Родная зямля.

Але і там,
Нячутным ценем
Мінаючы заслоны хмар,
Ён чуе нашы лятуценні
І нашыя палёты мар:

У крыллях і маторах б'ецца
Жывая кроў гарачых жыл,
Часцінка нашых чыстых сэрцаў
Замілавання і душы.

1937 г.

ПІЛОТАМ

Я ведаю вашу усмешку:
Шырокай ракою цяпла
Ад сонца праменная сцэжка
Да вашых вачэй працякла;

Я ведаю вашу паходку:
Разлічаны крок і размах
І лёгкасць у жэстах кароткіх,
Якой не ўладае і птах;

Я ведаю вашу пасадку:
Упэўнены курс на маяк,
Тры кропкі на вузкіх плашчадках
І тонкае лініі знак;

Я ведаю вашы палёты
У лютых завеях пургі,
Над страшным нязведаным лёдам
Праз вечную ноч і снягі;

Я ведаю вашы рэкорды
Па роўнай, крутой і крывой,
На веліч і мужнасць,
На гордасць
За славу краіны сваёй.

Адно не абняць і не змераць
Пачуццяў савецкіх людзей,
Чыя непарушная вера
Да мэты нязменна вядзе,

Чый смутак па вас і клопаты
І шчырае сэрца чыё
За вамі і з вамі ў палётах,
Пілоты радзімы маёй.

1937 г.

МУЖНАСЦЬ

Падымі мяне,
мужнасць класа,
над галовамі паўшых ніц,
правядзі над імклівым часам,
над палётам планет і зарніц.

Дай звычайнаму слову дужасць,
каб шумела яно,
як пажар!
Ты-ж спыніла калісьці,
мужнасць, *нічога!*
загаіла нялюдскі жаль.

Роўным крокам тады з узгоркаў
зледзянелая ноч ішла.
Чалавек пад Масквой у Горках
скончыў свой жыццёвы шлях.

І калі над зімовым усходам
прапазаецца воблік дня,—
па крутых і суровых усходах
адплывае наніз труна.

На прастор вырываецца скруха,
асіроцаны кінуўшы дом,
і ад болю знямелыя рукі
апускаюць труну на дол.

Гэта ногі ад гора прысталі,
гэта рукі спавіты тугой,
гэта плача таварыш Сталін,
нахіліўшыся над труной.

Ападаюць сняжынкi на вусны,
на высокі адкрыты лоб...

2 Баявыя таварышы й вучні
закрываюць астанкі шклом.

1 І празрыстае тонкае века
з ледзянога халоднага шкла
2 адлучае ад нас чалавека,
што прайшоў непаўторны шлях.

*

4 Белая дарога,
векавая глуш,
сосны снегавыя
сцежку сцерагуць.

Селявін пануры
на крывых санях
ельнікам зялёным
высцілае шлях.

На глухі паўстанак
(пяць далёкіх вёрст!)
будзе слацца ельнік
лапкамі напрост.

2 Гэтаю дарогай,
дзе галосіць сум,
ленінцы палямі
Леніна нясуць.

Над шырокай Волгай
хляпчуком ён рос,
паднявольным людзям
сваю праўду нёс.

3 Ён паўстаў над светам
навальнічых хмар,
як жывы і грозны
агнявы штандар.

Выгадаваў класу
партыю ў баях,
на прастор шырокі
паказаў нам шлях.

І рабоў калоній,
фабрык і палёў
на цара,
на пана
ваяваць павёў.

З-пад ярма краіну
вызваліў маю
і з сямі рэспублік
утварыў саюз.

Ён душу і сэрца
палажыў у грунт,
каб над светам здзеку
вырас свет комун,

каб прастор Расіі—
гэта глуш і шыр—
гаманіла,
пела
голсам машын.

А цяпер палямі,
цераз гэту-ж глуш,
дзе сухія дрэвы
сцежку сцерагуць,

дзе рыдае скруха,
дзе галосіць сум—
ленінцы маўкліва
Леніна нясуць.

Ані слоў,
ні песень,
толькі стогне крок...
Ад вялікай крыўды
ледзянее кроў:

той,
каторы вечна
працаваў і жыў,
каб змяніць краіну
рускае глушы,—

па глухой пустыні,
цераз стэп і лес
пракладае ў горад
свой апошні след.

Ашукала смерць нас,
насмаяўся лёс...
На абмёрзлых веках
стынуць зоры слёз.

На глухім паўстанку
журацца агні,
у жалобных сцягах
рушыцца цягнік.

Ленінскія вусны
холад закаваў,—
нежывое цела
сустракай, Масква!

*

Белым снегам усыпаны плошчы,
белым снегам уккрыты сады.
Золкі вецер штандары палашча,
замятае на бруку сляды.

Мы ідзем—
і падзёншчык,
і токар,
і шахцёр,
і марак,
і гарбар,
і студэнт,
малады і высокі,
і пануры сівы качагар.

Мы ідзем—
у палапленых світках,
у шынелях,
падраных з вайны,
у падшытых вятрамі намітках—
мы ідзем да ягонай труны.

Дом Саюзаў.
Калонная зала.
Чорным крэпам спавіта труна.
Мы прышлі...
І наўсцяж зарыдала
насцярожаная цішыня.

І ніколі не знойдзеш ні ў якіх
летапісных аналах п'яра,
каб народ гэтак горка плакаў
над магілаю правадыра.

Нашы сэрцы наўзрыд галасілі,
нашы вочы заслала імгла...
Чалавечага плачу сіла
горы змыць векавыя магла.

Але вырасла мужнасць класа,
падняла нас ізноў на бой:
над палётам планет,
над часам,
над праклятай суровай зімой,
над снягамі,
над горам,
над жалем,
над законамі смерці й жыцця
падымаецца ленінец Сталін,
узнімаючы ленінскі сцяг:

— Мы людзі адменнага складу:
сыны векавой барацьбы.
Нам дадзена права і радасць
у ленінскіх шэрагах быць.
Заўсёды ж,
у маршах паходных,
у жорсткіх баях,
у агні,
высока партыйную годнасць
павінен трымаць камуніст.

Так гаварыў нам Ленін,
навек пакідаючы нас.
Клянёмся,
таварыш Ленін,
што мы ажыццёвім наказ.
— Цямнейшаю цёмнае ночы
працоўнага доля была,

адна толькі ўлада рабочых
сапраўдную волю дала.
І покуль не скончыцца бура,
да самых бяскласавых дзён,
гартуйце цвярдзей дыктатуру—
рабочага класа закон.

Так гаварыў нам Ленін,
навек пакідаючы нас.
Клянёмся,
таварыш Ленін,
што мы ажыццёвім наказ.

— Нам рочылі гібель,
магілу...
Супроць азвярэлых банд
мы рушылі дужую сілу—
сяброўства рабочых,
сялян.
І зараз
на ўзораных нівах,
на фабрыках,
стаўшых у строй,
саюз гэты трэба рупліва
расціць пролетарскай рукой.

Так гаварыў нам Ленін,
навек пакідаючы нас.
Клянёмся,
таварыш Ленін,
што мы ажыццёвім наказ.

— У час незабыўных паходаў,
гуртуючы нашы палкі,
жалезная дружба народаў
высока ўзнімала штыкі.
Ад Новай зямлі да Паміра,
да самых далёкіх юрт
упарта-ж разгортвайце шырай
Совецкіх Рэспублік Саюз.

Так гаварыў нам Ленін,
навек пакідаючы нас.
Клянёмся,
таварыш Ленін,
што мы ажыццёвім наказ.

— Вось так у змаганні напружным
мы свой здабывалі спакой—
саюзам,
братэрствам
і дружбай,
чырвонаармейскай рукой.
Але неадступна,
штодзённа
рыхтуецца новы налёт.
Мацуйце-ж сваю абарону—
Чырвоную армію й флот.

Так гаварыў нам Ленін,
навек пакідаючы нас,
Клянёмся,
таварыш Ленін,
што мы ажыццёвым наказ.

— На бой за вялікія мэты
ўзнімаецца Захад і Ўсход,
усе пролетарыі свету
ідуць у рашучы паход.

І вось,
каб дарогаю вернай
мільёны працоўных пайшлі,
змыкайце рады Комінтэрна
на ўсіх паралелях зямлі.
Так гаварыў нам Ленін,
навек пакідаючы нас.
Клянёмся,
таварыш Ленін,
што мы ажыццёвім наказ.

На кожнае слова прысягі
мы цвёрды давалі зарок:

— Пад слаўным,
пад ленінскім сцягам,
ад мэт не адступім на крок!

І мы сваё цяжкае гора
панеслі маўкліва без слёз.
На снежных шырокіх прасторах
хадзіла зіма і мароз.

Але нашых плеч не сагнулі
ні замець,
ні снег,
ні скавыш,—
гайдаліся рэчышчы вуліц,
высокія вежы Масквы.

Пад маршы,
пад гром барабанаў
на стромкіх шырокіх плячах
на самы апошні прыстанак
мы неслі труну Ільіча.

7 І вось наступіла хвіліна,
адна з найцяжэйшых хвілін,
і сэрца бязмежнай краіны
замерла на пяць хвілін.

7 У распачы сціснуўшы зубы,
мы чулі,
як стогнуць гудкі,
як горка рыдаюць трубы,
як ціха стаяць палкі,
як страшна равуць сірэны,
як віхрам імчыцца зямля,
як стынуць нямыя сцены,
высокія сцены Крэмля,
як гулка цяжкія гарматы
апошні салют аддаюць,
як плача над страшнай утратай
Совецкіх Рэспублік Саюз.

Чырвона-жалобныя сцягі
схіліліся ў горы наніз.
І словы нядаўняй прысягі
ізноў прагулі ў цішыні.

Мы цвёрда ў калоны пасталі,
нас мужнасць ізноў узяла,
бо з намі быў ленінец Сталін
і партыя наша была.

Тугу разагналі клопаты,
і дружна рабочы клас
пайшоў да штодзённай работы,
каб здзейсніць ягоны наказ.

*

Мінаюць гады за гадамі,
суровыя нашы гады,
наперад крутымі шляхамі
краіну вядзе правадыр.

І гэтай нязменнай дарогай
праверыць здабыткі свае,
адзначыць свае перамогі
прыходзіць Семнаццаты з'езд.

Ізноў наступае хвіліна,
схіляемся ўсе,
як адзін,
і сэрца бязмежнай краіны
на пяць замірае хвілін.

Нарэшце куранты прабілі,
настаў адзінаццаты год,
як мы ў ледзяную магілу
труну апусцілі яго.

Нібы па сігналу трывогі
становімся зноў у рады,
і голасам,
мужным і строгім,
загад аддае правадыр:

— Устань,
Саюз семі рэспублік,
шарэнгамі,
раўней струны,
міні рады маскоўскіх вуліц,
прайдзі каля яго труны.
Ударная брыгада класа,
рабочым свету дай адказ:
ці здзейсніла,
як ты клялася,
вялікі ленінскі наказ?
Ці стала слова
словам справы,
узлётам дум,
геройствам дзей?
Ці ляжа гонар,
наша слава
вянком на строгі маўзалеі?

На ўсіх шырынях земнай кулі
маўчаць станкі,
гудуць гудкі:
з трыбуны ўсіх семі рэспублік
даюць адказ большэвікі:

— Мы кляліся:
трымаць высока
сцяг,
асвечаны яснай зарой.
Кожным рухам сваім і крокам,
кожнай думкай сцвярджалі зарок.
І ніхто не пакажа справы,
ад якой адступіў большэвік:
як геройства,
як гонар,
як славу,
мы прыносім штандар баявы.
Апалосканы дымам і кроўю
на франтах грамадзянскай вайны,
ён узвіўся над нашай будоўляй,
самай стромкай дасяг вышыні.
Ён лунае ў міжзорнай сіні,
дзе шумяць стратасферы вятры,
ён, як сэрца жывое краіны,
на паўночных ільдзінах гарыць.
— Мы кляліся:
адзінства партыі,
быццам вока сваё, берагчы.
Процьма хіжых галоў упарта
падымалася з брудных лагчын.
Мы грамілі іх—
„левых“ і правых,
адсякалі няшчадна з пляча,
каб аматары чорнае справы
не скрывілі дарог Ільіча,

каб ніколі
ні ў якіх варунках
не крануў нашых сіл разлад.
Так у жорсткіх баях за комуну
непарушная еднасьць расла.
Як кавалак адменнае сталі,
загартованы сёння рады.
Гартаваў іх таварыш Сталін—
першы ленінец,
наш правадыр.

— Мы кляліся:
на смерць змагацца,
пасці трупамі,
стаць на касцёр,
каб жыццё дыктатуры працы
бараніла рэспублік жыццё.
Ад нацдэмаўскіх збродных шаек,
ад прадажных служак Рамзіна
выпаўзала,
ішла глухая,
наступала на нас вайна.
Кожны хутар,
абнесены садам,
па дарозе да нашых мэт —
гэта дваццаць чатыры засады
на адзін усяго кілометр.
Безліч іх,
што хацелі краіну
і ўладарства над намі займець!

Берагла нас няўтомная пільнасць,
дыктатуры навостраны меч.

Мы кляліся:

расціць рупліва

пролетарска-сялянскі саюз.

І сягоння на ўзораных нівах

аглядаем работу сваю.

Па калгасных палях

(аж рэха

9
векавыя калыша бары)

ходзяць нашы найлепшыя шэфы—

сталінградскія трактары.

За іх следам шуміць пшаніца,

канюшына шалее,

аўсы,

аж на дол прыпадаюць ніцма

пад цяжарам зярна каласы.

Лапушацца сады...

У вечар

яркнуць вуліцы ў песнях дзяўчат.

Так мяняецца лёс чалавечы

ля сялянскіх абноўленых хат.

— Мы кляліся:

ад гор Паміра

і да самых далёкіх юрт

мацаваць і разгортваць шырай

пролетарскіх рэспублік саюз.

Мы выконвалі нашу прысягу
дзень і ноч над работай сваёй:
кожны край надзялілі пасагам—
гарадамі,
садамі,
зямлэй.

Ад усходніх граніц да заходніх,
праз увесь велічэзны абшар,
б'юцца роўна,
упэўнена,
згодна
сэрцы нашых заводаў і шахт.
Больш няма занябаных ускраін,
дзе зацішак і лямант стаяў,
дзе няшчадна каралі і кралі,—
скрозь квітнее радзіма мая.

— Мы кляліся:

і мора,
і сушу,
і вышыні аблок бараніць,
і ніколі ніхто не парушыць
умацованых нашых граніц.
Хай паслухаюць летам уранку,
як спяваюць прасторы зямлі—
гэта ходзяць жалезныя танкі,
баявыя плывуць караблі,
самалёты ідуць,
аж вецер
прыгінае галовы лясоў...

Наймацнейшая армія ў свеце
беражэ нашу працу і сон.
І калі, азвярэўшы, падымуць
ліхадзеі на нас нажы—
будзем мы за сваю радзіму
ваяваць на прасторах чужых.

— Мы кляліся:
сумленна і мужна
нашу працу і сілы аддаць,
каб расла пролетарская дружнасць
па ўсіх сёлах,
па ўсіх гарадах.

І мы прагна ішлі да мэты:
дзень і ноч,
у любую пару
будавалі краіну Советаў,
не шкадуючы стомленых рук.
Яна сонцам сягоння свеціць,
як маяк, над сусветам гарыць...
З цёмных турам нявольнага свету
прыязджаюць да нас змагары.

Мы прымаем іх ветла і проста,
згуртаваныя ўсе, як адзін.
І расце баявое сяброўства
між працоўнымі розных краін.

— Мы кляліся..
І кожнае слова—
на вадзе,
на агні,

на зямлі,
на вышынях,
на стромкіх будовах—
ператворана ў соцыялізм.

Грыміць адказ з мільённых вуснаў,
шарэнгамі,
раўней струны,
парадным маршам,
крокам мужным
праходзім мы каля труны.

Мінаем час няшчаднай смерці,
смуткуем зноў аб ім усе,
і кожны з нас глыбока ў сэрцы
часцінку Леніна нясе.

Ягоны смех,
яго вясёласць
гарыць на тварах акцябрат,
жыве ў рабоце комсамола,
у песнях маладых дзяўчат.
Ягоных спраў размах вялізны,
яго нянавісць і любоў
нясуць будаўнікі соцыялізма—
героі фабрык і палёў.

Яго упартасць,
волю,
мудрасць,

што абняла прастору й час,
яго вялікасную мужнасць
нясе увесь рабочы клас.

Яна згаіла нашы раны,
пякучы патушыла боль,
яна ішла заўсёды з намі,
вяла і павядзе у бой.

І мы ніколі не прыстанем
ні ў цяжкай працы,
ні ў хадзе,
бо з намі наш любімы Сталін,
бо з намі партыя ідзе,

129
бо чуюм кожнае імгненне,
і кожнай кропляю крыві—
вялікі і магутны Ленін
сярод жывых
ідзе жывы.

1934 г.

ВІНТОЎКА І ПЕСНЯ

ЧЫРВОНАЙ АРМІІ ПАРАД

Над горадам сігнальны пошчак
і сцягі вогненна гараць—
сягоння тут на люднай плошчы
Чырвонай арміі парад.

За крокам —
                        крок,
за ротай —
                        рота,
за батальёнам —
                        батальён
ідзе суровая пяхота,
выведкі лёгкі эскадрон.

Да самай ночы ад світанку,
ад самых ранішніх зарніц
паўзуць жалезным брухам танкі,
аж стогнуць сцены камяніц.

Їмчацца конніцы калоны,
рыпцяць марозна капаты,
храпуць успуджаныя коні
і падымаюць снежны пыл.

І гэта стройная лавіна
мне навявае успамін
пра барацьбу мае краіны,
пра слаўныя былыя дні,

Пра тыя дні,
калі на полі
у віхры смерці і адваг
палкі чырвоныя за волю
галовы слалі далавах.

Не для геройства,
не для славы:
каб скінуць з плеч навек ярмо—
ішлі на Крым
і на Варшаву
і дасягнулі перамог.

Настане дзень,
калі ізноўку
над светам пройдзе вал вайны.
Мацней сціскаючы вінтоўкі,
Советы выйдзем бараніць.

Не зможа нас ніхто ў паходах,
і закрасуе воля скрозь:
ты паглядзі,
які ў пяхоты
упэўнены
і цвёрды крок!

Ты паглядзі,
як ад світанку,
ад самых ранішніх зарніц,
паўзуць жалезным брухам танкі,
аж стогнуць сцены камяніц.
Імчацца конніцы калоны,
рыпяць марозна капыты,
храпуць успуджаныя коні
і падымаюць снежны пыл.

А вецер сцягі развявае,
яны агністасцю гараць.
Урад рэспублікі прымае
Чырвонай арміі парад.

1929 г.

КАЛЫХАНКА

Ноч апала над краінай,
Дрэвы стомленыя спяць,
Толькі маці з любым сынам
Будзе доўга размаўляць.

Спаць малога палажыла,
Неспакойны сын не спіць:
— Раскажы, як Варашылаў
Вёў рабочых панства біць.

І гаворыць калыханка,
Як збіраўся рад у рад
За ракою, за Луганкай,
Варашылаўскі атрад.

Выціралі ўпотай слёзы
Непаслушныя жанкі.
Камандзір—луганскі слёсар
Аглядаў браневікі.

Капытамі білі коні —
беланогія данцы...
Ні атакі, ні пагоні
Не баяліся байцы.

Добра помніць Дубавязка,
Як, пакінуўшы майдан,
Уцякалі немцы ў касках
Ад луганскіх партызан.

Помніць Харкаў і Чугуеў,
Як рабочыя ў той час
Ад германскага буржуа
Баранілі свой Данбас.

Помняць сёлы і станіцы,
Як пад гром гармат і звон
Варашылаў у Царыцын
Вывеў войска цераз Дон.

Як пасля Клімент з Будзённым
Правялі канец вайны,
Як ад шабель Першай коннай
Беглі польскія паны.

Слава нашага наркома
Прагрымела з краю ў край!..
Будзь-жа, хлопчык мой, свядомы,
Нам на радасць падрастай.

Будзь адважным, мужным сынам
І на ўцеху нам усім
Беражы сваю краіну,
Як луганскі слёсар Клім.

1936 г.

ПРОВАДЫ

Ходзяць зоры над краінай,
А дарожанька бяжыць...
Выпраўляе маці сына
У чырвоны полк служыць:

— Будзь адважны і харобры,
Рэволюцыі салдат,
І з няславаю нядобрай
Не варочайся назад!

Ходзяць зоранькі над ярам...
Сын матулі адказаў:
— За спакой твой і за старасць
Не ступлю ў баях назад.

А калі ад ран нязмерных
Над акапам упаду,
Я памру, як сын твой верны,
Але з ганьбай не прыду.

Ходзяць зоранькі над хатай,
А дарожанька бяжыць...
Выпраўляюць сёстры брата
У чырвоны полк служыць:

— Будзь адважны і харобры,
Рэволюцыі салдат,
І з няславаю нядобрай
Не варочайся назад!

Ходзяць зоранкі над полем...
Брат сястрыцам адказаў:
— Я за радасць вашай долі
Не ступлю ў баях назад.

А калі ад ран нязмерных
Над акопам упаду,
Я памру, як брат ваш верны,
Але з ганьбай не прыду.

Ходзяць зоры над залужжам,
А дарожанька бяжыць...
Выпраўляе жонка мужа
У чырвоны полк службыць:

— Будзь адважны і харобры,
Рэволюцыі салдат,
І з няславаю нядобрай
Не варочайся назад!

Ходзяць зоранкі над нівай...
Муж каханай адказаў:
— За дзяцей сваіх шчаслівых
Не ступлю ў баях назад.

А калі ад ран нязмерных
Над акопам упаду,
Я памру, як бацька верны,
Але з ганьбай не прыду.

Ходзяць зоры небам сінім,
А дарожанька бяжыць...
Выпраўляе нас краіна
У чырвоны полк служыць:

— Будзь адважны і харобры,
Рэволюцыі салдат,
І з няславаю нядобрай
Не варочайся назад!

Ходзяць зоры над нізінай...
Сын радзіме адказаў:
— За жыццё тваё, краіна,
Не ступлю ў баях назад.

А калі ад ран нязмерных
Над акопам упаду,
Я памру салдатам верным,
Але з ганьбай не прыду.

1937 г.

ПЕСНІ АБ ГРАНІЦЫ

I

На захадзе і ўсходзе
Па лініях крывых
Уздоўж граніцы ходзіць
Совецкі вартавы.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

Няспынна поўным ходам
Працуюць за табой
Магутныя заводы
І новых фабрык строй.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

Жытамі і пшаніцай
Шумяць твае палі,
Па рэках у сталіцу
Прыходзяць караблі.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

Работай мірнай, шчаснай
Заняты твой народ:
Рабочы і калгаснік,
Вучоны і пілот.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

Па гарадах і сёлах,
Далёкі наш зямляк,
Заможна і вясёла
Жыве твая сям'я.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

На край твой працавіты,
На мірны твой народ
Фашысты і бандзіты
Рыхтуюць свой налёт.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

Табе надалі права
Стаяць на варце дзён
Радзіма гордай славы
І сталінскі закон.

Таварыш, будзь-жа пільны,
Святыя рубяжы
Вялікае краіны
Адважна беражы!

1937 г.

II

Ад зорак вячэрніх
Да ранняй зарніцы,
Калі непагоды гудуць,
Праз цэлую ноч
Да заходняй граніцы
За думамі думы лятуць.

Там—сын, там—каханы,
Там—брат і таварыш
На варце краіны стаяць.
Над імі—завеі
І чорныя хмары,
Над імі вятры шалясяць.

Їх мерныя крокі,
Їх погляд крышталны
Варожая сочыць рука.
А вочы стаміліся,
Ногі прысталі
І вісне цяжар на штыках.

Устань-жа, высокае
Сонца, над імі
выйдзі дазоры мяняць,
Хай першым на змену
Прасторы радзімы
Другія ідуць вартаваць.

І яснае сонца
У ясных вышынях
Над краем ізноў устае...
Спакойна на працу
Выходзіць краіна,—
Надзейная варта яе.

І гэтак штоночы,
Да першай зарніцы,
Калі непагоды гудуць,
Адна за другой
Да заходняй граніцы
Трывожныя думкі лятуць.

1936 г.

ДАЗОРНЫ

Мінала ноч...
Займаўся ранак...
На снежных верхавінах дрэў
Ні ў якіх казках несказаны
Ружовы досвітак гарэў.

Уздоўж мяжы ішоў дазорны,
Успамінаў утульнасць хат,
Вясёлы твар
І позірк зорны
І ўсмешкі цёплыя дзяўчат.

Успамінаў...
А пільным вокам
Сачыў трушчобы дзікіх нетр
І раптам—
У снягах глыбокіх
Заўважыў нейчы свежы след.

Відаць, нядаўна,
На світанні,
Граніцу вораг перайшоў;
Яго слядоў незатапаных
Яшчэ і вецер не замёў.

Да баявой прыгоды звычайны,
Без меркаванняў і разваг,
Шынель скідае пагранічнік,
Бяжыць з вінтоўкай па слядах.

Абліўся твар гарачым потам,
А цела ўсё
Калоціць дрож...
Цяжэюць ногі...
Скінуў боты
І вось—
Імчыцца басанож...

Калючы снег у ногі коле...
Дармо!..
Настаў апошні час:
Ужо відаць за лесам поле,
А там—
дарога і калгас.

Ужо калгаснікі і дзеці
Бягуць гуртом наперарэз,
Але і вораг іх прыкмеціў
І — зноў, як воўк, пабег у лес.

Бяжы!
Не ўдасца план злачынны:
Сабраўшы сілы,
Вартавы
Прабег яшчэ адну хвіліну,
І вораг здаўся,
ледзь жывы...

А ногі белы снег крываваць,
Дазорны нікне галавой:
— Скажыце хлопцам на заставе,
Я здзейсніў абавязак свой...

І ён упаў.
Да бліжняй хаты
Яго панеслі на руках,
І ён ледзь помніў,
як дзяўчаты
Яго праводзілі ў слязах.

1936 г.

НА ВАРЦЕ

Маўклівая ноч паланіла Дзвіну—
і хвалі звіваюцца вужам,
і вецер імкнецца наўсцяж развінуць
сваю першабытную дужасць.

Ён доўга блукаў па краінах чужых,
балотам прапах і паморкам,
і вось ён наважыў—
праз грані мяжы
прабіцца да нашых узгоркаў.

Дарэмна!

Найлепш было крылле зламаць,
як біцца ў тузе навальнічнай:
бяскрайні прастор наш і творчы размах
вартуе мой брат—пагранічнік.

Да болю напяўшы і позірк і слых,
ён чуе хаду тваю, вецер!
Ён крокі пазнае сваіх і чужых
па лёгкаму шэлесту веця.

У вечную спадчыну
пільнасць і спрыт
яму адказалі героі—
вялікай радзімы маёй змагары
за наша жыццё маладое.

Сягоння ўзмужалае гэта жыццё
на варту пастаўлена класам,
каб вораг крывавай рукі не прасцёр
над нашым прасторам і часам.

Няхай сабе ноч агартае Дзвіну,
і хвалі звіваюцца вужам,
і вецер імкнецца наўсцяж развінуць
сваю першабытную дужасць.

Не спіць пагранічнік.
Напружыўшы слых,
пакуль цішыня не парвецца,
ён слухае крокі рэспублік сваіх,
пульсацыю іхняга сэрца.

Шырокі прастор за плячыма ляжыць,
а вецер,
балотны і горкі,
імкнецца ізноў цераз грані мяжы
Прабіцца да нашых узгоркаў.

За ветрам з-пад шыбеніц чорных ідуць
нямотныя стогны і лямант;
чуваць, як гарматы над светам гудуць,
як ходзіць вайна над палямі.

Мужайся, таварыш мой!
Нашы сыны
запішуць імя тваё ў вечнасць:
адны мы баронім ад страшнай вайны
работу і мір чалавечы.

1936 г.

НОЧ У ВАЙСКОВИХ ЛАГЕРАХ

Быў вечар і вецер.
Вяршаліны гор
пярэстая хмара
займала упарта:
ішла навальніца...
А мы—
наступор—
спявалі,
смяяліся,
строілі жарты.
Утому штодзённую
сівер сагнаў,
і дрэвы пад ёю
цяжэлі паволі,
гарністы ігралі
трывожны сігнал
на цёмную ноч
і на выхад у поле.
Звінелі падковы,
шумела трава,
грымелі тачанкі,
і бразгалі цуглі.

Чатыры палкі,
як адна галава,
прайшлі скрыжаваннямі
лагерных вуліц.
І вось,
калі зніклі,
палатак уздоўж—
праз поле,
праз нетры,
праз цёмную буру—
таварыш Ганчарык—
наш лепшы яздок—
прамчаўся,
як віхар,
шалёным алюрам.
Мы змоўклі
і чулі:
гудуць капыты—
далёка,
як зоры,
трывожна,
як нервы.
І мы прыгадалі
былыя гады,
каторых ніхто
і ніколі
не верне.
І вось
маладзейшая
з нашых гасцей

(такая танклявая,
быццам травінка,
а вочы—
як сонца,
усмешка—
як дзень!)
спытала ў камдыва
надзвычай наіўна:
— Скажыце,
які-ж быў
шалёны алюр,
якою падучкаю
курчыўся вецер,
калі цераз горы,
ваду
і зямлю
вы неслі
жыццё маладое
планеце?

Пярэстая хмара
даўно заняла
увесь небакрай
і прастору над намі,
вятры ацяжэлі
і цемра лягла—
густая,
як стоптаны
жвір пад нагамі.

І мы не падолелі
цямры падняць,
і мы не заўважылі
сполаху вырыс,
мы чулі адно,
як прайшла цішыня,
як стомлены голас
падняўся
і вырас.

Ён сумнай
іроніяй смеху
звінеў,
адценнем пяшчоты
ласкавай на дзіва.

І мы,
аж пакуль
не ўзялося віднець—
Уважліва слухалі
словы камдзіва:

— Вам—
семнаццаты год...
Маладосць!
І таму
дзе-ж вам
наша юнацтва
— жабрацкае—
помніць!

З-пад фабрычных ярэм
нас запрэгли ў хамут,

засупоніўшы туга
салдацкай супоняй.
Дваццаць год...
Гэта-ж толькі—
краса і лятункі!
Але-ж сціснула
жорсткай рукою
вайна,
і з дзесятка
набітых у Туле
ладункаў
кожны першы
быў супраць
юнацтва і нас.
І калі
страсянулі гарматы
паветра,
дык не мы
выбівалі чаканку
з-пад ног:
гэта йшлі на расстрэл
толькі нашы шкілеты,
бо юнацтва было
расстраляна даўно.
Так прымалі мы
горкую
ісціну смерці,
але-ж нам
да вар'яцтва
хацелася жыць,

ненавідзець,
любіць,
колькі выстарчыць сэрца,
і п'янец ад вясны,
ад смалістых ажын.
Вось чаму
з першым поступам
маршавай роты,
калі з вокан,
балконаў,
кафэ й кабарэ
асыпалі нас цветам,
пад крыкі
і рогат,—
узялася ненавісьць
ізноўку гарэць.
І пазней,
у акопах,
залітых вадою
і засыпаных градам
азызлых галоў,
яна вырасла
— наша нянавісьць—
прыбоем
і пайшла
ад салдата
к салдату
без слоў.

Дзе-ж тут занізі
вашай
рамантыкі кволай,
дзе-ж тут ваш,
маладая,
шалёны алюр?

Мы на нервах сваіх
перавешалі сволач,
у каторай забралі
і нетры й зямлю.

І здабыткі свае
баранілі не крыкам:
калі куль не было
і клінок быў тупы—
пад варожымі кулямі
клаліся крыжам,
а ніхто не хацеў
і не мог адступіць.

Прыгадалася мне
Астраханская стэп...
З тых сыпучых пяскоў,
праз бураны калючыя,
толькі наша упартасць,
падняўшы пратэст,
мужна вынесла
сцяг баявой рэволюцыі.

От які абыдзённы
і шэры
быў лёс,

што цвятлівіў смугу
нашых дзён маладосці,
але кожны яго
быццам песню
пранёс,
і на ваша юнацтва
яна не зайздросціць.

Так вучыла жыццё:
каб адолю дастаць—
мала мчацца,
як віхар,
шалёным алюрам,
трэба маршам
праз ноч
перайсці й не прыстаць...

І вось гэтую сціпласць
мы вам і даруем!
Ёсць такое жаданне:
калі загрыміць
непадкупнай расправы
бунтоўная песня,
каб вы так-жа упарта,
як некалі мы,
роўны сонцу
штандар рэволюцыі
неслі.

Так скончыў камдзіў.
І, як чорны вяшчун,

пярэстая хмара
узмахнула крыламі,
халодныя кроплі
буйнога дажджу
забомкалі
звонка
па гонтах
над намі.

Наўсцяж
скалыхнуліся бурна
лясы,
і вецер зайграў
вербалозавым тэмбрам,
маланкі шпурлялі
наніз
паясы,
і ўсё неадступна
згушчалася цемра.
І мы не падолелі
цемры падняць,
і мы не казалі
камдзіву
ні слова,
мы чулі адно,
як ішла цішыня,
як дзесьці
далёка
звінелі падковы.
І толькі пасля,—
калі чорная сіль,

і гром
і маланкі
спаўзлі за адхоны,—
мы чулі выразна,
што блізка зусім
храпуць неспакойна
і цокаюць коні.
З паходу вярталіся
нашы палкі,
прайшоўшы
праз ноч,
кілометры
і плягу,
пранёшы
вінтоўкі свае
і клінкі,
няўтомнасць,
юнацкі задор
і адвагу.
Яны запявалі
будзёнаўскі марш,
і песня
шумела,
як рокаты мора,
і песня
расла галасамі
да хмар,
і ёй адгукаліся
белыя зоры.

Тады мы й пазналі
сваю маладосць,
каторая,
вотлю
адкінуўшы жарты,
у гэткую ноч
і праз гэтакі дождж
ішла у паходзе
нястомна
і ўпарта.
І мы—
непакорнага класа
сыны—
сказалі такое
звычайнае слова:

— Таварыш камдзіў!
На пагрозу вайны—
адказ маладосці:
„заўсёды гатовы!“
Мы добра умеем
лятункі снаваць,
мы так жа умеем
за права змагацца,
і мы
абаронім
ад чорных навал
адзіную ў свеце
рэспубліку працы.

Праменнае сонца
і дзень малады
былі задаволены
нашым адказам,
яны небакрай
абгнулі круты
і весела
з намі
смяяліся разам.

1932 г.

АПОШНЯЯ СТРЭЧА

Час нашай стрэчы спавіты у дым,
І калі вызначыць дату ільга—
сяброўства маё пачалося тады,
калі пачалася мая туга.

Нам быў загад наступаць на Казань,
а мы наступалі на цёмную ноч,
бо мы не маглі ўжо вярнуцца назад,
хоць нашы палкі адступілі даўно.

Над намі ірваліся горы гранат,
пад намі зямля ракатала, як гром,
накрыж агнём частаваў супарат
самым пякучым на свеце агнём.

Кругамі маланкі ішлі у ваччу,
кроўю пясок жвіравіты прамок,
і нехта зняверлівы першы пачуў,
як наш кулямёт захліпнуўся і змоўк.

Прайшла урачыстай хадою смерць,
праняўшы дрыготнае цела наскрозь...
Я адчуваю яшчэ і цяпер,
як здрадлівым пульсам забілася кроў.

Цемра на момант сплыла ў далячынь,
бязмежнасць прасторы мяне абняла,
Я стаў з цэлым светам адзін-на-адзін,
без кроплі жывого людскога цяпла.

Тады й нахапілася тая туга,
з каторай шукаем сяброўства сляды,
каторую чуеш заўсёды наўгад,
з катораю хочацца быць маладым.

І мне стала дорага наша жыццё,
бо нам даручыла рэспубліка скрозь—
праз гора
і радасць
і карны касцёр—
пранесці паходняй сваю маладосць.

Я рукі тады палажыў на пясок—
і сілай зямною наліўся мой пульс,
і жвір вокамгненна навывлет прасох,
заціхлі павучыя посвісты куль.

Я поўз безупынна...
І раптам пачуў,
як распочна катуе некага смерць;
я хутка намацаў ягоны плячук,
і чалавек зразумеў мой намер.

Аберучкі горача сціснуў руку,
у нас не было аніякіх прысяг:
мы добра і так разумелі,
адкуль
прыходзіць ратунак
і дзе яго шлях.

І мы папаўзлі паміж трупаў далей,
дзе стыў асірочаны наш кулямёт,
я справа залёг,
а таварыш—лявей
(і гэта звязала на тысячы год).

Навобмацак ладзілі зрушаны шчыт,
на слых насцярожаны бралі прыцэл,
ён стужкі падносіў,
я градам крышыў,
аж пальцы папухлі на правай руцэ.

Нарэшце адолю зайграў кулямёт,
залпам яе падхапілі стралкі,
і вораг,
прабіты агнём навывёт,
падаўся назад
цераз ноч і пяскі.

З гэтага бою нас вышла не шмат,
і кожны сяброўствам сваім даражыў:
таварыш далёкі—
стаў блізкі, як брат,
і нам было добра і радасна жыць.

Такі быў пачатак сяброўства майго,
з каторым прайшоў я чатыры франты,
мінуў,
як гавораць,
ваду і агонь,
вынес,
як кажуць,
пад сэрцам у тыл.

А тут і спаткала абодвух ваяк
вялікая растань
на некалькі год:
у горад вілася дарога мая,
у вёску імкнулася сцежка яго.

І так,
за шляхамі наўсцяж ідучы,
між намі прастора лажылася зноў...
Усё-ж не магла затапіць далячынь
сяброўства былога на цёмнае дно.

Дармо,
што даўно адступілі ў нябыт
далёкай сустрэчы
далёкія дні,
дармо,
што на новых франтах барацьбы
ягоных вачэй пацямнелі агні.

Дармо,
што на ўзмежках паштовых дарог
лісты размінуліся нашы навек—
я веруў:
шляхамі маіх перамог
са мною ідзе дарагі чалавек;

я веруў:
у нашых здабытках усіх
ёсць праца ягоных натруджаных рук
ёсць частка ягоных вялізманых сіл,
каторыя паляць над краем зару.

І дні праміналі...
Я сам пастарэў,
пад вязкаю год падаліся сябры.
І мне наяву захацелася стрэць
таго,
хто начамі са мной гаваруў.

І мы з ім сышліся за круглым сталом,
не ведаю добра—
каторага дня,
у залі тады засядаў правярком:
два строгія члены
і я—старшыня.

Прыкрыўшы павекі далоняй рукі,
стаяў чалавек,
незнаёмы,
чужы...

Ён доўга казаў пра чыесьці грахі
і плакаў,
што цяжка змагацца і жыць.

Але ён ніколі не смеў наракаць
на чорнае гора,
на долю сваю,
дармо,
што заместа двух кварт малака,
яму толькі кварту чамусьці даюць.

Адгэтуль і родзіцца прыкры настрой,
няхай небараку даруюць яго:
ён мужна калісьці прайшоў, як герой,
чатыры франты,
і ваду,
і агонь.

Так гаварыў нам чужы чалавек,
і раптам...
я голас ягоны пазнаў,
згадаў,
што калісь на пясках,
на траве
нас дружбай навек заручыла вайна.

Забілася сэрца...
Ўзнімаючы пыл,
прамчаліся коні,
запелі дажджы,

і здрадлівы вецер руку падхапіў—
падаць чалавеку,
каторы чужы.

Я сілаю класа стрымаў гэты ўзмах,
шпурнуў супроць ветру ударам пляча:
я ўбачыў,
што друга былога няма,
а хітрага ворага—
трэба знішчаць.

Тады загарэлася ненавісьць мас,
на тло спапяліла варожую кроў,
судзіла за дружбу няверную нас,
карала за здраду,
паліла наскрозь.

Яна ад вачэй чалавечых ішла
і кладкі старыя тапіла нашчэнт,
агістаю лавай між намі лягла,
і мне стала раптам святлей і лягчэй.

Дзве тысячы коса настромленых рук
крычалі, сціскаючы пальцамі гнеў:
— Дазвольце мне слова!..
— Я слова бяру!..
Дзве тысячы рук падтрымалі мяне.

Тады я падняўся
і цвёрда сказаў:
— Я гэтага знаў чалавека даўно...
Нам быў загад наступаць на Казань,
А мы наступалі на цёмную ноч.

А мы з ім, сапраўды,
чатыры франты
прайшлі праз агонь,
і ніхто не прыстаў,
і мы з ім, сапраўды,
былі як браты,
аж покуль ён зраднікам нашым не стаў.

Што-ж мне сказаць пра яго вам цяпер.
вы знаеце добра і самі усё:
нас заручыла калісьці смерць—
нас разлучае сягоння жыццё.

Аб мёртвых адно успамін берагуць,—
і я не забуду мінулага век;
з мёртвым дружбы людской не вядуць
ідзі-ж ты ад нас,
нежывы чалавек!

Так наша сустрэча спавіта у дым,
і калі вызначыць дату ільга,—
сяброўства маё затанула тады,
калі затанула мая туга.

1933 г.

МАЯ СЯБРОЎКА

ДЗЕЎЧЫНА СОВЕЦКАЕ КРАЇНЫ

Дзіўныя твае занадта вочы,
немагчыма нават разгадаць:
цёмныя,
як восеньскія ночы,
светлыя,
як морская вада.

Не сказаў-бы,
што і стан твой гнуткі...
Што-ж мяне пародніла з табой?
Можа тонкія,
абветраныя рукі,
што прапахлі сонцам і вясной?

Можа косы русыя,
Дзяўчына,
што на старце вецер расплятаў?
Я не ведаю нічога аб прычынах
і пра гэта думаць перастаў.

Я цябе прымаю,
быццам песню,
што праходзіць праз маё жыццё:
бурную,
як равняе прадвесне,
ясную,
як поначы касцёр.

Несціханая твая гамонка,
апавітая жывым цяплом,
адклікаецца у рытмах звонкіх,
у радках маіх ласкавых слоў,

І тваю шумлівую вясёласць,
поўную напружанага жыцця,
я прабую выпеваць уголас,
вынесці у песнях на прасцяг.

Каб твае пачуцці і настроі,
чым заўсёды маладосць жыве,
супраць нашых ворагаў,
як зброю,
загартоўвалі мой грозны верш.

Толькі, пэўна, з гэтае прычыны
заручыў нас тэнісовы старт...
Дзеўчына савецкае краіны,
ты мая найлепшая сястра!

Ї няхай пакеплівыя вочы
немагчыма нават разгадаць—
цёмныя,
як восеньскія ночы,
светлыя,
як морская вада,—
Я цябе прымаю,
быццам песню,
што праходзіць праз маё жыццё:
бурную,
як ранняе прадвесне,
ясную,
як поначы касцёр.

1933 г.

ЭКЗОТЫКА

— Кіпарысы і Крым?
Ах, якая экзотыка!
Улюбёны паэтам
з маленства
герой—
маладая смуглянка
ў саф'янавых боціках
вас прытуліць пад лёгкай,
як вецер,
чадрой.
На вяршалінах гор
дыярыту і мармуру
ап'янееце шалам
надземнай красы,
пра якую вы самі
не снілі,
не марылі,
і якой не пабачыць
ніколі
ваш сын.
Ах, якая экзотыка!—
Гойкала публіка,
знатакі разбівалі
ад шчырасці лоб.

Так нядаўна яшчэ
выслаўлялі рэспубліку,
да каторай мы йшлі
Праз круты Перакоп.
Дзе-ж ім ведаць—
аматарам лёгкай экзотыкі,—
што інакшую дзеўчыну
вырасціў Крым?!
Яна ходзіць у зграбных
і просценькіх боціках,
пазірае шырока
на свет
без чадры.

Яна дні заклапочана
працаю спорнаю,
а пасля,
вечарамі,
з малодшай сястрой
выбігае на пляж—
маладая і стройная,
мой таварыш,
мой друг,
мой любімы герой.
І я з ёю
сапраўды
навекі заручаны
і пазбаўлен
законнага права
на смерць,

покуль песня мая—
агнявая і гучная,—
так,
як вочы дзяўчыны,
не будзе гарэць.

1933 г.

ПРЫСЯГА

У бярозавых прысадах
Ападае голле нізка...
Ты ідзеш вішнёвым садам,
Маладая трактарыстка.

З лапушнога лісця росы
Асыпаеш поўнай жменяй.
Ручаём спадаюць косы,
Разліваюцца струменнем.

Лёгкім крокам трактарысткі
Узыходзіш ты на ганак,
І адразу-ж
Прамяністы
Без цябе смутнее ранак.

У вачах,
Як вір, глыбокіх,
Ты нясеш усю уцеху,
Нават ямачкі на шчоках
Поўны радаснага смеху.

Гэта радасць льецца лавай
У пакоі сельсовета,
І ўсміхаюцца ласкава
Вочы Сталіна з партрэта.

Зараз ён устане, здэцца,
Дапаможа
І навучыць...
І ў тваім маленькім сэрцы
Абуджаецца рашучасць.

Ты гаворыш вельмі мала:
— Пад чырвоным стаўшы сцягам,
Я, шчаслівая, трымала
Перад Сталіным прысягу.

Паклялася смертнай клятвай—
Дзень і ноч руплівай працай
За дзве тысячы на трактар,
Як за гонар свой, змагацца.

Словы гэтай клятвы думнай
Да нямоты ўсіх здзівілі:
Дзе-ж ёй, беднай лёгкадумнай
Адшукаць на гэта сілы?!

І заўвагай недарэчнай
Хтосьці сэрца крыўдна коле,
Што і Сталіна, бяспрэчна,
Ты не бачыла ніколі.

І тваіх вачэй крышталі
Пацямнелі пад навалай:
— У мяне—
У сэрцы Сталін,
Я душою прысягала.

Дзве гарачыя слязінкі
Пакаціліся, як зоры...
Ты стаіш, мая дзяўчынка,
І нічога не гаворыш.

Але ведаю, што справу,
За якую ты клялася,
Ажыццёвіш...
Пойдзе слава
Пра цябе па ўсіх калгасах.

Хто душою чыстай, светлай
Перад Сталіным клянецца—
Знойдзе сілы здзейсніць мэту
І прысягі не зрачэцца.

1937 г.

ТРЫВОГА

Ноч была цёмная.
Цяжка і глуха
дождж барабаніў у шыбы акон.
Раптам—
пачула трывожнае вуха
нечыя крокі
(у сне ці праз сон).

Слых навастрыўся да болю
і хруснуў,
сэрца паклікала стаць у дазор.
Борзда на плечы накінуўшы хустку,
дзеўчына босая вышла на двор.

Цемра густая,
хоць выкалі вока,
белага свету нідзе не відно,
толькі вятры запяваюць навокал
і завіваюцца хіжа ля ног.

Помніць дзяўчына:
такою парою
брата забілі на цёмным шляху...

Можа й цяпер за крутою гарою
ворагі долю чыю сцерагуць?

Можа ізноўку рыхтуюць забойства,
можа зацеплілі новы пажар?
Сэрца заныла балюча і востра
і скалыхнуўся, як полымя, жах.

Бегма пабегла да новай аборы
(босья ногі,
халодная грязь).
Варта не спіць...
Вартавыя гавораць...
Значыць,
надзейна пільнуюць калгас.

Нервы напятаы стынуць паволі,
цяжка спадае на плечы каса...
Вецер імчыцца у чыстае поле
і не вяртаецца болей назад.

Сонны спакой ахінае крыламі,
хутка працнецца клопатлівы дзень,
раннія зоры ўстаюць над палямі,
дзеўчына ціха дахаты ідзе.

... Гэтак асеннімі часта начамі
будзіць трывога на варту ісці—
кожную дробязь сваімі вачамі
трэба дагледзець у гэтым жыцці.

І не дарэмна у цёмных ночы
б'ецца узрушана сэрца і кроў—
вораг яшчэ прытаіўся і сочыць
кожны няверна настромлены крок.
Хай-жа трывога ніколі не гасне!..
Трэба мець пільнасць і рупнасць
ваяк,

каб красавала здабытае шчасце,
слаўная дзеўчына,
радасць мая!

1931 г.

ВЯСЁЛЫЯ ПЕСНІ

I

Ад першай нашай стрэчы
і па астатні дзень
мы ходзім кожны вечар
на мора паглядзець.

У гэты час—
пад поўнач,
з усіх канцоў зямлі,
нагружаныя поўна,
прыходзяць караблі.

Абвеяныя ветрам,
абмытыя вадой,
матросы ў шэрых гетрах
спяшаюць за табой.

Як гонар свой,
нясу я
тады тваю руку.
Падумаеш—
красуня,
хусцінка на баку!

Такіх за мною трыста
хадзіла па слядах,
як сходзілі на прыстань
мы ў дальніх гарадах.

Табе мо' невядома,
што нашых маракоў
вітаюць,
як знаёмых,
ля кожных берагоў.

Мы з вольнае краіны,
адной на цэлы свет,
і кожная дзяўчына
глядзіць нам доўга ўслед.

Любую з іх за жонку
я мог сабе узяць.
А ты смяешся звонка,
не хочаш і гуляць.

Не задавайся надта:
праз некалькі гадзін
мяне чакае вахта—
давай-жа паглядзім,

як поначы на прыстань
з усіх канцоў зямлі
высокія ўрачыста
прыходзяць караблі.

II

Ад першай нашай стрэчы
і па астатні дзень
мы ходзім кожны вечар
на мора паглядзець.

У гэты час—
пад поўнач,
з усіх канцоў зямлі,
нагружаныя поўна,
прыходзяць караблі.

Абвеяныя ветрам,
абмытыя вадой,
матросы ў шэрых гетрах
вітаюцца са мной.

Як гонар свой,
тады ты
нясеш маю руку,
раўнівы і сярдзіты
з наганам на баку.

Падумаеш—
прыгожы,
адзін на цэлы свет!
У шырачэзным клёшы,
значок на рукаве!

Ты паглядзі на прыстань—
матросамі кішыць,
адно маргну,
і трыста
за мною пабяжыць.

Табе мо' невядома,
які ў мяне пасаг?—
Заводы,
шахты,
домны
і русая каса.

Не дарам строяць жарты
чужыя маракі—
магу любога заўтра
узяць у прымакі.

Не задавайся-ж вельмі:
праз некалькі гадзін
мне трэба на цагельню—
давай-жа паглядзім,

як поначы на прыстань
з усіх канцоў зямлі
высокія ўрачыста
прыходзяць караблі.

1934 г.

ПРЫЗНАННЕ

Колькі вытаптана сцежак,
Колькі выбіта дарог!..
Па цяпло тваіх усмешак
Шмат хадзіла на парог.
Камандзір высокі танка,
Трактарысты,
кавалі.
Кожны вечар каля ганку
За цябе вайну вялі.
Там вясной
шумелі травы,
у кастрычніку—
лісты..
Ты смяялася ласкава
Звонкім смехам залатым.
З кожным
добрых і суровых
Гаварыла колькі слоў;
Аднаму ў тваіх размовах—
Мне
увагі не было.
Хіба-ж нашая брыгада
Першых месц не заняла?
Хіба-ж мы на ўсіх парадах
Не праславілі сяла?!

Хіба сам я,
асабіста,
Не пад густ тваёй красе,
Не высокі,
не плячысты,
не прыгожы,
як усе?!
Адказы-ж мне,
толькі шчыра,
што за прыхамаць была,
калі моўчкі брыгадзіра
ты увагай абышла?
Толькі раз пры нашай стрэчы
Усмхнулася няўзнак...
Што-ж мне думаць
пра той вечар?..
Разумець цябе мне як?
І дзяўчына адказала:
— Я шчаслівая была
І з усімі жартавала,
А з табою не магла.
І не дарам біты сцежкі
Непракладзеных дарог,
І не дарам па усмешкі
Ты хадзіў на мой парог.

1937 г.

РАДАСЦЬ

Над галавой шумелі клёны,
І вадаспадамі лісты
Ліліся на мурог зялёны,
Дзе ціхая стаяла ты.

Канчаўся дзень.
Над зжатай нівай
Ішлі ключамі журавы.
Ты іх праводзіла маўклівым
Узмахам русай галавы.

На момант у вачах самотных
Успалыхнуў асенні сум,
І лёгкі вецер бестурботна
Развіў завітую касу.

І шкода стала маладосці
І перажытых летніх дзён...
Але, як сокам, весялосцю
Наліўся дбайнай працы плён.

Ад ярыны трашчалі гумны,
Раслі высокія стагі,
І малатарні хорам шумным
Будзілі рэчак берагі,

Дзе на калгасных агародах
Багаты бралі ураджай,
Дзе за турботы нагорода
Лілася мёдам цераз край,

Дзе ціхія рачныя тоні
Гулі ад рыб, як вір круты,
Дзе спелі познія антоны,
Гарэлі сонцам залатым...

І, моўчкі, мы гарэлі самі
Вялікай радасцю зямлі,
І над шчаслівымі над намі
Аблокі вечнасці ішлі.

1937 г.

ВЕРНАСЦЬ

Малая!
Дай тваю руку!
Ты нечага, здаецца, тужыш?
Дзівачка!
На тваім вяку
Я самым верным буду мужам.

Мне падабаецца
твой смелы спрыт,
твая заўзятасць да работы,
калі на вусны ад зары
усмешка скрадзецца употай,

а вочы возьмуцца гарэць
агнямі дрэў,
травы
і кветак...
Цяплом іх можна абагрэць
халодныя краіны свету.

За гэта смешнае цяпло,
за спрытныя
малыя рукі,

за гібкі стан,
за весялосць,
за песні радасці і скрухі—

я аддаю табе навек,
на поўнае тваё ўладанне
глыбіні самых стромкіх рэк,
дарог шырокіх скрыжаванні,

кірункі чатырох вятроў,
вышыні гор,
усплёскі мора,
усе напевы ўсіх лясоў
і ўсе над светам зоры.

Ніколі толькі не аддам
за слаўнае тваё жыццё
рэспублікі,
дарованае нам
за смерць братоў,
за смерць сясцёр.

Яна збудована сям'ёй комун,
рукамі нашымі,
тваімі,
мы палажылі ў яе грунт
і сэрца нашае
і імя.

І хай паквапяць груганы
на край узрошчаны напасці—
я першы выйду бараніць
краіну сонечнага шчасця.

Як бачыш,
на тваім вяку
я верны буду аж да скону.
Давай-жа мне тваю руку,
мая малая жонка.

1933 г.

АД ШЧЫРАГА СЭРЦА

Ты спіш...
За акном асыпаюцца зоры,
ідуць безупынна вятры,
у садах
кадышуща дрэвы,
ажыны гавораць,
у ставах шуміць
веснавая вада.

Пакой твой
напоўнілі
цёмныя цені,
святло,
цішыня
і легенды вясны.
Ты спіш...
Да цябе праз высокія сцены
прыходзяць спакойныя
добрыя сны.

Прачнуўшыся заўтра,
ты іх прыгадаеш,
праца заспорыцца

ў спрытных руках,
і моўчкі на вуснах тваіх,
маладая,
усмешка вясёлая
будзе блукаць.

І ты не падумаш
можа ніколі,
што гэта каханне маё
берагло
і сон твой спакойны,
і рук тваіх холад,
і вуснаў тваіх,
палахлівых,
цяпло.

Ты лёгкую шапачку
моўчкі адзенеш,
вясёлая выйдзеш
з другімі гуляць.
Авацыяй вас
мая крыўда не стрэне,
і зайздрасць услед вам
не будзе крычаць.

Я вас прывітаю,
як друг і таварыш,
аднолькава роўна
ўсміхнуся усім,

з другою вясёлаю
стану у пары
і буду ад шчырага
сэрца прасіць:

Няхай над галовамі вашымі
неба
раскрые крутыя далоні свае,
няхай урадлівая,
тлустая глеба
вам шчодро
багаты свой плён аддае;

Няхай дыванамі
лістоў каляровых
вятры будуць
вашы шляхі высцілаць,
няхай вам спяваюць
лясы і дубровы,
няхай вам
дажджы залатыя шумяць;

Няхай для цябе
асыпаюцца зоры,
ідуць безупынна вятры,
у садах
кальшуща дрэвы,
ажыны гавораць,
у ставах шуміць
веснавая вада!

1935 г.

МІНУЛАЕ І СУЧАСНАСЦЬ

ПЕСНЯ

Янку Купалу

Я памятаю ноч:
Маўклівая дарога
вілася, вузкая,
у цемры, як змяя;
абапал пышныя дубы
стаялі строга,
а мы ішлі—
мае таварышы і я.

У нас была тады
напружная работа:
увесь вялікі дзень
мы пілавалі лес;
закончылі;
пайшлі;
і нейкая самота
за намі рушылася
і пайшла услед.

Такімі мы тады
вярталіся дадому:
маўклівыя,

нібы далёкімі былі;
мы неслі на сваіх плячах
цяжар утомы,
і ногі нашы
прыліпалі да зямлі.

Не выстарчала сіл
цярпець самоту далей,
і нехта першы
ціха песню заспяваў,
мы падхапілі ўсе,
да зор яе паднялі,
і пакацілася яна,
як морскі вал.

Ускалыхнуўся стромкі лес,
запелі нетры,
вяршаліны старых дубоў
аж загулі;
шырокія,
ва ўсіх кірунках ветры
прайшлі па стомленай
і змучанай зямлі.

Павеяла вясеннім
подыхам знаёмым,
агні празрыстыя
з'явіліся ў вачах...

І мы цяпер
не цяжкую утому,
а песню лёгкую
панеслі на плячах.

Высокі месяц узышоў
і стаў дазорцам
над скрыжаваннямі глухіх дарог,
па іх панеслі мы
жывое сэрца творцы
на свой далёкі
стоптаны бядой парог.

І ён зайшоў
і гасцяваў у нашым доме—
вялікіх песень маг
І сэрцаў валадар.
Няхай імя яго
было нам невядома—
мы неслі ўсе яму
свой лепшы шчыры дар.

Я памятаю тую ноч...
Яна ў навалах
сплыла ў нябыт вякоў,
у морачную даль;
Мы ведаем цяпер
тваё імя, Купала,
вялікіх песень маг
і сэрцаў валадар.

1935 г.

ПЕСНІ ПРЫГОНУ

1. ЖНІЎНАЯ

Зайшло сонейка за горы,
На зямлю апалі росы,
Запаліла ночка зоры,
Месяц глянуў на пакосы,
Затужыў над цёмным борам,
І пасыпаліся слёзы...

Гэта плача вінавата
Наша скрыўджаная доля,
Што не маем мы ні хаты,
Ні худобы і ні поля,
Толькі плечы крыюць латы,
Толькі сэрцы ныюць болем.

Мы над панскаю палосай
Цэлы дзень стаялі крукам,
Пагарэлі нашы косы,
Забалелі моцна рукі,
Па дарогах вецер носіць
Нашу песню, нашу скруху...

Мы хвіліны не спачылі,
Усё чысценька пажалі,
Усё ў копы панасілі...
Толькі крыўды, толькі жалю,
Толькі струджанае сілы
У снапы не павязалі...

Хай узнімецца пад зоры,
Хай дажджамі праліецца,
Забушуе чорным морам
І паводкай разліецца,—
Можа змые наша гора,
Можа панства захлынецца!

2. ПАЛЮБОУНАЯ

Высока зоры ружавеюць,
Лятуць буслы пад шляхам млечным,
З лагчыны цёплы вецер вее,
Над пожняй ціхі летні вечар...
Ідуць ад панскай нівы жнеі,
Баляць іх стомленыя плечы.

Гэй сустрэнь, любы,
Прыгарні, любы,
Мяне маладую,
Бо ніхто-ж мяне,
Адзінокае,
Не шкадуе.

Мы так стаміліся на полі,
Да ночы жалі ад світання,
Пачуй-жа мой знябыты голас
І выйдзі, любы, на спатканне,
Я раскажу табе пра долю,
Пра наша горкае каханне.

Дык сустрэнь, любы,
Прыгарні, любы,
Мяне маладую,
Бо ніхто-ж мяне,
Адзінокае,
Не шкадуе.

Няхай-бы цёмная магіла
Паноў праклятых пахавала,
Няхай-бы паню смерць забіла,
Як цяжка нас яна скарала:
Навек з табою разлучыла
І не страчацца наказала.

А ты стрэнь, любы,
Прыгарні, любы,
Мяне маладую,
Бо ніхто-ж мяне,
Адзінокае,
Не шкадуе.

Усё ад нас з табой забрана:
І сэнс жыцця, і радасць смерці,
І толькі думка, мой каханы,

Свабодна да цябе імкнецца:
Няма яшчэ такіх кайданаў,
Каб закаваць людское сэрца.

Дык сустрэнь, любы,
Прыгарні, любы,
Мяне маладую,
Бо ніхто-ж мяне,
Адзінокае,
Не шкадуе.

3. ПЕСНЯ ФРАНЦУЗСКІХ ЖАКАЎ

Не шумі ты, вецер,
У лістах вярбы,
Дай паслухаць сыну
Гэту песню-быль...

Як у замку пышным
Баляваў барон,
Прыязджалі госці
З чатырох старон,
Сенешалы гналі
На прыгон сялян,
Рабавалі хаты,
Неслі госцям дань.

Не шумі-ж ты, вецер,
У лістах вярбы,
Дай паслухаць сыну
Гэту песню-быль...

Як не сцерпіў здзеку
Смелы Жак Прастак,
З плеч кашулі зрэбнай
Не аддаў жабрак.
Запалілі Жака
За такі „злачын“,
Сіратой застаўся
Невялікі сын.

Не шумі-ж ты, вецер,
У лістах вярбы,
Дай паслухаць сыну
Гэту песню-быль...

Як у працы цяжкай
Вырастаў, дужэў,
Распаляў пажарам
Супроць пана гнеў,
Заклікаў сялянства
У бары-лясы,
Падымаў паўстанне
Смелы Жакаў сын.

Не шумі-ж ты, вецер,
У лістах вярбы,
Дай паслухаць сыну
Гэту песню-быль...

Як паўсталі жакі
На паноў вайной,

Як ішлі са зброяй
Дужай грамадой,
Як палілі замак
З чатырох старон,
Як навек загінуў
Ліхадзей барон.

Не шумі-ж ты, вецер,
У лістах вярбы,
Дай запомніць сыну
Гэту песню-быль.

1934 г.

ПЕСНІ МІНУЛАЙ ВАЙНЫ

Краіна наша вызнала прыгон:
пад бізуном чужое поле жалі,
і над прасторамі лунаў праклён,
у песнях шмат было тугі і жалю.

Краіна наша вынесла прыгнёт:
у крук згінала праца на заводах,
па цесных вуліцах,
скрывіўшы рот,
хадзіла песня,
поўная самоты.

Але ніякія пакутлівыя дні
не ведалі цяжэйшых песень,
як песні гэтай жудаснай вайны,
што коцяцца над полем і над лесам.

Прыслухайся:
сбраўшыся на ноч
каля разбуранай сялянскай хаты,
забыўшыся на весялосць даўно,
спяваюць бежанцы й салдаты.

Хор салдат:

Не журыся горна маці,
нам не цяжка ваяваці:
за цара заўжды гатовы
палажыць свае галовы.

Як ударым мы з гарматы—
аж дрыжаць гнілыя хаты,
як прасушым добра порах—
быццам ліст, кладзецца вораг.

А калі мы ў бойках згінем—
гасудар нас не пакіне:

Два крыжы—
адзін сасновы,—
а другі з жалеза скован,
на істужцы
на куртатай—
будуць нам за храбрасць платай.

Пад сасновым пахаваюць,
а жалезны,
дарагая,
перашлюць табе з чужыны
у далёкую краіну,

каб ты знала, маці, тое,
што загінуў сын героем.

Запявала бежанскага хору:

Што ты цешыш матку, сыне,
усёроўна ўсе загінем...

Хор бежанцаў:

На сваіх старых парогах,
на шырокіх,
на дарогах,
у далёкіх
у выгнаннях
будзе наша пахаванне—
ходзіць смерць,
вайна над светам,
і няма нідзе прасвету.

Запявала:

Пухнем з голаду і зморы,
выганяе з хаты вораг...

Хор бежанцаў:

Ад сваіх старых парогаў,
на чужыя,
на дарогі,
на жабрацтва,
на пакуты
гоняць нас,
няволяй скутых.
Ходзіць смерць,
вайна над светам,
няма нідзе прасвету!

Запявала трэцяга хору:
Ёсць ратунак,
толькі слухай,
прылажы дадолу вуха...

Трэці хор:

Пракляні вайну багатых,
што руйнуюць вашы хаты,
ад старых,
гнилых парогаў
выганяюць на дарогі,
у далёкія выгнанні,
на пакуты,
на блуканні.
Пракляні іх трыжды-трэйчы,
каб ніколі не сустрэцца!

Запявала:

Пракляніце іх, салдаты!

Хор салдат:

Праклінаюць іх салдаты!

Запявала:

Пракляніце іх, сяляне!

Хор бежанцаў:

Праклінаюць іх сяляне!

Запявала:

Пракляніце трыжды-трэйчы!

Хор бежанцаў і салдат;
Праклінаем трыжды-трэйчы:
няхай іх развее вецер,
каб не мерлі нашы дзеці,
не ганялі нас па свеце!

Запявала трэцяга хору:

Мы цяпер дадзім вам песню,
каб яе вы іншым неслі,
каб яна грэмела маршам,
гуртавала сілы нашы,
руйнавала здзек і гора...
Запявайце-ж, хлопцы, хорам!

Трэці хор:

Спапялелі лясы і сялібы,
Зараслі палынамі палі.
Выганяюць народ на пагібель,
вецер кроўю прапах на зямлі.

Ходзіць голад і холад над краем,
на франтах паміраюць сыны.
І за што-ж ты нас, доля, караш
найцяжэйшаю карай вайны?!

Нашай працаю жывяцца трутні,
пухнуць пальцы натруджаных рук...
Пад гарматамі й газам атрутным
нам даюць адпачынак ад мук.

А на трупах гуляюць шахраі,
багацеі растуць і паны.
Дык за што-ж ты нас, доля, караш
найцяжэйшаю карай вайны?!

Хіба мала прасторы на свеце,
што прытулку нідзе нам няма?
Мы не хочам,
каб нашыя дзеці
валачылі шчамлёткі ярма!

Свет шырокі без меры і краю,
хопіць поля і нетраў лясных...
Не дазволім,
каб доля карала
найцяжэйшаю карай вайны!

Нашы цвёрдыя рукі не схібяць:
супраць панства
і супраць усіх,
што пагналі народ на пагібель —
мы павернем вінтоўку і штых.

Блізка час найвялікшага штурму:
гнеў народны грамамі гудзе,
праз акопы,
астрогі
і турмы
рэвалюцыя наша ідзе.

Будуць лістам галовы іх слацца,
бо не знойдуць патолі паны.
Мы здабудзем рэспубліку працы
на франтах грамадзянскай вайны.

Хор бежанцаў і салдат:
Мы здабудзем рэспубліку працы
на франтах грамадзянскай вайны!

1933 г.

ПРА ВЯСНУ І РЭВОЛЮЦЫЮ

Гэта вы,
мне здаецца,
нядаўна казалі?

Ці то ваша суседка,
з паднятым брывом?

Адным словам,
я чуў
кагадзе
ў гэтай залі,
што вясна не прыносіць
ні дум,
ні трывог.

Я лічыў-бы за жарт
гэтай прыкрасці выраз,
каб наоपरак думкам
і волі самой
аж спадыспаду дзён
у вялізны вобраз
не вырас
дзень маленства майго
і вясновых самот.

Я згадаў,
як гайсала
галоднае рэха
па парожніх свірпах...
І каб толькі пражыць—
уздіралі на корм
абымшэлыя стрэхі
перад тым,
як пачнуць
апльваць капяжы.
Я збіраў басанож
крапіву каля плоту
перад тым,
як зямля
наліецца цяплом...
Можа вы
і не ведалі
гэтых клопотаў,
а для нас яно—
нашым маленствам было.
І таму
хлапчукамі
ў семнаццатым годзе,
заядбаўшы забавы,
не знаючы сну,
мы галодную восень
пры халоднай пагодзе
сустракалі
як лепшую
нашу вясну.

Да на што перагортаць
старонкі гісторыі,
калі дзеі сучаснасці
катуюць нас!
Я хачу расказаць
як няўгойнае гора
заячыла надзеяй
вялікай
вясна.
Дзесьці блізка зусім
адзінокая маці
абабіла парогі
пастарункаў
і гмін...
Засталася на ўцеху
вяроўка у хаце,
бо на векі засуджаны
быў яе сын.
І яна,
што сваю
аднастайную сцежку
пратаптала
праз гора,
нядолю
і жвір,
і яна
загубіла
апошнюю ўсмешку,
без каторай нікому
не суджана жыць.

І на цягу начэй—
да вар'яцтва бяссонных—
калі месяц
над полем аснежаным
стыў,
яна білася ў распачы—
дзікай,
шалёнай!—
і чытала напамяць
ад сына лісты:
— Сынку!..
Сынку!

Ты пішаш:
„Мужайся!“

Абяцаеш вярнуцца
дваццатай вясной...

Покуль тая паводка—
паводкаю жалю
захлынецца жыццё маё,
добранькі мой!

Хіба-ж выцерпіць
гэтае
маці пакорна,
доляй выкляты,
любы мой сын!—

І, звіваючы рукі,
рыдаючы горка,
яна доўга глядзела
кудысь ў далячынь.

Так было,
калі краем
хадзіла зіма,
калі біліся
цені
і вецер
у хату,
калі дрэвы,
узняўшы
галіны наўзмах,
вартавалі дарогі
ў адзенні кашлатым.

А пазней,
на прадвесні,
калі уначы
варушыліся дрэвы,
збіраліся ў сад,
калі бразгалі
звонка
вяснянак ключы—
сын да маткі
таемна
пісаў:

— Маці!..
Матанька!..
Надзялі мяне сілай!
Дай мне дужасць
разбіць
мураванья сцены!

Я сягоння пачуў,
калі ты галасіла...
Галасі-ж,
галасі,
каб рыдала каменне!
Бурны подых вясны
мне прыносіць твой голас,
І ці знаеш,
як жудасна
хочацца жыць,
калі скрозь
наліваецца сілаю
поле,
калі скрозь
апываюць
са стрэх капяжы.
Станеш вечарам,
клічаш, клічаш
праз турэмныя краты
сваю маладосць,
І яна
з далячынь,
быццам гул навальнічны,
адгукаецца рэхам
і прыходзіць,
як госць.
Значыць,
вырасце,
чую,
такая адвага,

што на волю
з каменных муроў
правядзе!
Вельмі прсты наш план,
і з халоднай развагай
мы рыхтуем
сваё вызваленне
штодзень.
Без ключоў адамкнем
заржавелыя дзверы
перад тым,
як зусім
аплывуць капяжы.
І прыду да цябе,
поўны сілы і веры,
каб ізноўку
за волю змагацца
і жыць.
Гэтак сын абяцаў
на мінулым прадвесні,
І ніхто не разважыў,
што гэта вясна
напляла дзікіх планаў,
каторых не здзейсніць,
пра каторыя
вязні
адно толькі сняць.
Але-ж сталася штосьці
на свеце
такое,

што наваля шумяць
на прадвесні лясы,
і самотная маці
з халодным спакоем
і дагэтуль чакае,
што вернецца сын.
Дзе-ж ёй ведаць,
старэнькай,
што не шэнціла сыну
перайсці цераз сцены
Лукішскі астрог,
і што сын—
вось за гэты
адважны учынак—
быў павешан
у ліку
другіх чатырох.
Так бывае...
А вы мне
нядаўна казалі,
ці то ваша суседка,
з паднятым брывом?
Адным словам,
я чуў
кагадзе
ў гэтай залі,
што вясна не прыносіць
ні дум,
ні трывог.

Я

жыццём

безыменным сваім

пратэстую,

і надзею,

як тая матуля,

рашчу,

што мы стрэнем яе,

вясну маладую—

рэволюцыю свету

каторай не ўшчуць.

Яна прыдзе

пасля

баявога прадвесня,

яна стане

на ўсіх

скрыжаваннях дарог,

яна будзе гучэць,

як магутная песня,

поўным голасам дум

і вялікіх трывог.

1932 г.

КАРА

Памяці члена ЦК камуністычнай партыі
Польшчы т. Рэдыко, забітага агентамі
дэфензівы па дарозе ў мястэчка Влохі.

Біце ў далоні,
іграйце ў літаўры,
спраўляйце банкеты
сваім героям,
нясіце вянкi ім,
зялёныя лаўры,
золатам вышыйце
іхнія строі,
смейцеся
і весяліцеся каты!
Вы не пачуеце
нашых праклёнаў:
у нас надзвычайна
вялікая страта,
і слова паэта
належыць мільёнам.
Няхай яно скажа,
як жыў і загінуў,

як з ворагам біўся
таварыш Рэдыко,
і простая мова
маіх успамінаў
пракоціцца клічам
да справы вялікай.
Нявольнікі працы
адплацяць паўстаннем
за раннюю старасць,
за слёзы маленства.
Так вырасце кара
і грозная стане
найлепшым адказам
на ваша шаленства.

Дарога ідзе на Захад.
Цяжкі асядае пыл.
Суровыя дрэвы
узмахам
сваіх шырачэзных крыл
трымаюць нязменна варту
над гэтым вячорным сном.

Адно чалавек упарта
спяшаецца недзе праз ноч.

Кашлатага ценю лапы
паўзуць на пярэімы з нізін,
кладуцца панура абапал
глыбокіх, як дол, каляін.

Куды-ж ты ідзеш,
таварыш? Вярніся,
далёкі друг!
Дабрацца табе да Варшавы
не хопіць
ні ног,
ні рук,
тых ног,
што на кожнай грэблі
пакінулі босы след,
тых рук,
што дубовую мэблю
рабілі на цэлы свет.

Вярніся!..
Вялкая стома,
цяжар не маленькі твой:
яшчэ у маленстве дома
цябе нагрузілі бядой.

Каб з голаду сёстры не мерлі,
каб хлеба скарынкі былі,—
на фабрыку гнутае мэблі.
цябе хлапчуком адвялі.

Ты гнуўся над працаю крукам,
гады аднастайна ішлі,
твае аслабелыя рукі
раз'елі нашчэнт мазалі.

Кривавым абліўшыся потам,
ты ў стоме на дол прыпадаў,
а катаржны вынік работы
заўжды спажываў гаспадар.

— За чэрствы кавалак хлеба,
за шклянку халоднай вады—
хіба-ж чалавеку трэба
гэтулькі зносіць бяды?

Праклятае гэта пытанне
таміла цябе не раз.
Праўдзіваю мовай паўстання
табе адказаў твой клас.

І ты,
калі быў над Млавай
падняты чырвоны сцяг,
пайшоў ваяваць за права
на лепшую долю жыцця.

Крутыя парогі рэўкома,
Чырвонае арміі шлях,
узмежкі дарог незнаёмых
твая маладосць прайшла.

Аб тым,
як далёкі пошчак,
жывуць успаміны адны,
бо зноў над прасторамі Польшчы
пайшлі паднявольныя дні.

Бо зноў на заводах Варшавы,
на роўных пазнанскіх палях,
на вуліцах роднае Млавы
бізун і прымус загуляў.

У глыб баявога падполля
адходзіць атрад змагароў,
і ты,
малады комсамалец,
вядзеш сваіх юных сяброў.

І ты,
сакратар комсамола,
чатыры вясны і зімы
праходзіш суровую школу
у сценах варшаўскай турмы.

Вось так у змаганні нязменна
ты рос змагаром з хлапчука
і з важным цяпер даручэннем
ідзеш ад самога ЦК.

Відаць,
што сягоння дзесьці
у цёмных закутках хат
чакаюць цябе
і дзейсных
наказаў тваіх і парад.

Чакаюць узрыўных,
як міны,
тваіх большэвіцкіх слоў...

І ты,
мой таварыш,
няспынна
мінаеш сяло за сялом.

Я знаю—
ніякая сіла
не верне цябе назад.
Прайдзі-ж над глыбокай магілай,
як вецер над строем прысад,
як віхар праходзіць над морам,
як птушкі ідуць над вадой,
як рэкі абходзяць горы—
міні свой смяротны дол.

Напэўна, праведаў вораг,
згадаў па тваёй хадзе,
ў які ты імкнешся горад,
якою дарогай ідзеш,
якія агні паўстання
нявольнікам працы нясеш.

І вось ля мястэчка Влохі
рыхтуюць табе засад.
Спяшайся!
Стаміліся ногі?
Наважыў вярнуцца назад?

Цяпер раздумлёўваць па часе
І позна гадаць цяпер.
Няхай наша сіла класа
праз смерць правядзе цябе.

Їмкніся!
Яшчэ два крокі,
і ты перашкоду мінеш...
Чаму-ж гэта цень твой высокі
пайшоў танцаваць у цямне?

Ты падаеш ніцма, дружа,
а стрэл, як шалёны, завуў.
Ї вось...
паміж чорных лужын—
лужынка свежай крыві.

Далоняй у пыл урастае
жывая яшчэ рука,
і карай грыміць,
вырастае
смерць вернага члена ЦК.

Ї вочы яго з дакорам
апошні агонь нясуць,
і вусны нямыя гавораць,
і мы выракаем прысуд:

Біце ў далоні,
іграйце ў літаўры,
спраўляйце банкеты
сваім героям,
нясіце вянкi ім,
зялёныя лаўры,
золатам вышыйце
іхнія строі,

смейцеся
і весяліцеся, каты!
Вы не пачуеце
нашых праклёнаў:
мы іншую вам
падрыхтуем расплату
за нашы пакуты,
за гора мільёнаў.
Вы бандай драпежнай
жыццё рабавалі
у тых, што мазольнаю
працай спрадвеку
і потам, і кроўю
яго гадавалі,
як самы вялікасны
дар чалавеку.
Мы гэта прыпомнім!
Ярмо ваша скінем,
абломім ваш тоўсты,
раскормлены карак,
мы пройдзем па ўсіх
паднявольных краінах
суроваю
і справядліваю карай.

1933 г.

ПЕСНЯ ВЯЗНЯ

Гляджу на дарогі шырокай зямлі,
За краты панурай турмы,—
Да прыстані дальняй ідуць караблі,
І вецер над імі шуміць.

За мора, за сіні круты небакрай
Лятуць мае думкі цяпер:
Там дзесьці далёка шчаслівы ёсць край—
Святая зямля СССР.

Матросы яго адплываюць дамоў,
Вясёлыя песні пяюць...
Адважных і мужных вялікіх сыноў
Чакае магутны Саюз.

Матросы свабоднай савецкай зямлі,
Мяне забярыце з сабой!..
Да прыстані дальняй ідуць караблі,
Барты абмывае прыбой.

У белым тумане, як воблака, дым,
Апошняя знікла карма..
І толькі на беразе дзікім, нямым
Панурая стыне турма.

1937 г.

БРАТЭРСТВА

За сінім морам,
за гарамі,
прыслухайся,
таварыш мой,
у цесных долях Гвадарамы
каторы дзень не моўкне бой.

Няспынна,
цеснаю сцяною
мяцежнікі ідуць да гор;
шахцёры мужнасці адною
трымаюць іх круты напор.

Няма гармат,
няма патронаў,
няма ні хлеба,
ні вады...

А па далінах,
па адхонах
шумяць крыніцы і сады.

Там гаспадарыць стан варожы,
там генералы і паны...

— У бой, сябры,
мы пераможам,
не будуць панаваць яны!

І вось—
пакінуты акопы...
Узняўшы грозныя штыкі,
па камяністых вузкіх тропях
у наступ рушылі палкі.

Яны ідуць...
І поплич з імі,
пад кулямётны гром і свіст,
за волю братняе радзімы
ідзе нямецкі комуніст.

Шырокаплечы,
ясны,
строгі,
ён першы развінае рух.
І раптам...
ацяжэлі ногі,
вінтоўка выпадае з рук.

Над ім схіляецца таварыш,
у вочы з ласкаю глядзіць.
а на яго знямелым твары
ужо смяротны цень дрыжыць.

І ціхім голасам глыбокім
ён просіць блізім перадаць:
— Скажы маім...
братам далёкім,
за што ішоў я паміраць.

— Выгнаннік роднае краіны,
я згінуў у чужых гарах,
каб над Германскаю раўнінай
запалымнеў чырвоны сцяг.

— Скажы...
я не баяўся смерці...
Ён слоў сваіх не даказаў,
і з імем Тэльмана у сэрцы
на скалы цвёрдыя упаў.

— Мы скажам!—
рэха над гарамі,—
мы скажам ім тады,
калі
з тваімі роднымі братамі
паўстанем вызваляць Берлін.

Мы скажам блізкай перамогай
над зграяй цёмных махляроў,—
непераможнаю дарогай
ідуць мільёны змагароў!

Мы скажам ім
пра гэта ўзвышша,
пра твой пакінуты акуп,
і смерць тваю браты запішуць,
як смертны бой за Перакоп.

1936 г.

З М Е С Т

Стар.

Слова краіне

Нашай славы зара	3
Урачыстасць	4
Дужасць	7
На прадвесні	9
Пачатак вясны	11
Перамога	14
Летні дзень	17
Палёт	19
Пілотам	21
Мужнасць	23

Вінтоўка і песня

Чырвонай арміі парад	43
Калыханка	46
Провады	48
Песні аб граніцы	51
Дазорны	55
На варце	58
Ноч у вайсковых лагерах	60
Апошняя стрэча	72

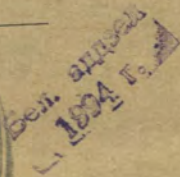
Мая сяброўка.

Дзеўчына савецкай краіны	80
Экзатыка	83
Прысяга	86

	<i>Стар.</i>
Трывога	89
Вясёлыя песні	92
Прызнанне	96
Радасць	98
Вернасць	103
Ад шчырага сэрца	103

Мінулае і сучаснасць

Песня	106
Песні прыгону:	
1. Жніўная	109
2. Палюбоўная	110
3. Песня французскіх жакаў	112
Песні мінулай вайны	115
Пра вясну і рэвалюцыю	122
Кара	131
Песня вязня	139
Братэрства	140

Тэхрэдактар Мілешка
Карэктар Зарубанава

Здано ў друк. 11/XI—37 г. Падпісана да друку 13/XII—37 г.
Аб'ём 4¹/₂ друк. арк. Папера 72×105¹/₃₂. Знакаў у друк.
арк. 32.000. Тыраж 6.000 экз. Заказ № 1710. Галоўлітбел № 3340.

Друк. імя Сталіна, Менск, Дом Друку.

+

1964 г.

+

ЦЕНА 5 р. 50 к.

564

80000002726626

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ

Петра Габие

МУЖЕСТВО

Государственное

Издательство

Белоруссии

Минск — 1938